

ANLATI ÜZERİNE ANLATI

Edebiyat Kuramı ve Eleştiri

EDİTÖR
Elmas ŞAHİN

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-399-261-3	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Anlatı Üzerine Anlatı Edebiyat Kuramı ve Eleştirisi	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Elmas ŞAHİN ORCID iD: 0000-0002-8509-1882	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	LCO000000
	DOI
	10.37609/akya.1151

Kütüphane Kimlik Kartı

Anlatı Üzerine Anlatı Edebiyat Kuramı ve Eleştirisi / ed. Elmas Şahin.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
390 s. : resim, şekil, tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça, Dizin ve Ekler var.
ISBN 9786253992613

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Anlatı Üzerine Anlatı, çağlar boyunca sürekli değişip gelişerek farklı söylemlerle karşımıza çıkan anlatı geleneğine edebiyat, eleştiri ve kuram açısından yeni eleştirel düşünceler, farklı eleştirel okumalar, çok yönlü bakış açıları ve felsefi yaklaşımlar getiriyor. Lisans ve lisansüstü öğrenciler, henüz yolun başındaki genç akademisyenler ve alana ilgi duyan okurlar için anlatı ve anlatı üzerine anlatılara keyifli bir gezi bir bakıma.

25 bölümden oluşan *Anlatı Üzerine Anlatı* kitabımızın ilk ve son bölümlerinde şiir, oyun, öykü ve roman türlerinden yola çıkarak anlatıların açılışı ve kapanışlarına iki bölümle söylem üzerine söylemlerle, bir başka deyişle anlatılar üzerine anlatılar yaparak dokunmaya çalıştım. 2. Bölüm itibariyle akademik açıdan oldukça kıymetli ve doyurucu olmakla birlikte her biri birer deneme tadında, sürükleyici, keyifli yazılarıyla kimi kuramsal ve kimi uygulamalı yaklaşımlarıyla kitaba katkı sağlayan akademisyenlerimiz ise sırasıyla şöyle:

2 ve 16. Bölümlerde Tuncay Saygın; edebiyat ve felsefenin renkli penceresinden”Anlatı” ve “Postmodernizm” kavramlarına ışık tutuyor. Hemen takiben Yusuf Söylemez & Berrin Kasımoğlu Dönmez; Husserl’in fenomenolojik anlam kuramı bağlamında Yunus Emre’nin şiirine “Fenomenolojik Okuma”larla dokunuyor. Başak Özker “bizleri” Ben ve Öteki” kavramlarına götürürken; Kamuran Elbeyoğlu “Estetik Haz / Zevk” in kucağına bırakıyor. Mustafa Gültekin Naughty Boy’un “La la la” adlı müzik klibinin göstergelerarası açıdan nabzını tutuyor. Medine Sivri & Damla Ötenkuş Gilbert Durand’ın “Arketipolojik Yöntemi”ni inceleyerek; mitsel eleştirinin çok katmanlı dünyasına giriyor ve “antropoloji, arketipoloji, mitokritik, mit, imge, simge, arketip “ gibi kavramlara açıklık getiriyor Begüm Kurt kahraman olgusundan hareketle “Battal Gazi Hikâyeleri”ni “Arketipsel Eleştiri” bağlamında irdeliyor. Hasan Sakın “Üstkurmaca” kavramına; Hatice Gündoğan “Oyun, İroni, Mizah, Parodi, Pastiş” kavramlarına postmodern dokunuşlar yapıyor. Sevinç Yıldız “Edebiyat ve Sinema” ikilisini “Uçurtmayı Vurmasınlar”dan yola çıkarak edebiyat metninin sinemaya uyarlanması ve iki anlatı arasındaki ilişkileri inceliyor. Salih Özyurt, Klasik Türk Edebiyatına, Nef’î’nin şiirine “Ontolojik Yaklaşım”la dokunuyor. Kadriye Öztürk “Post Sömürgecilik” bağlamında “koloni, kolonileşme, öteki, yazı, ceza ve vahşilik gibi olguları tartıştığı “ Vahşiliğin diyalektiği Postkolonyal Edebiyatta Öteki-Yazı-Ceza-Vahşilik: Franz Kafka ve “Ceza Kolonisinde” yazısıyla postkolonyal söylemelri mercek altına alırken; Pınar İnceefe & Sibel Kuşca Güngör de “Frankofon Postkolonyal Söylem” üzerine odaklanıyor, Kazım Yetiş & Nur Doğan çağın anlatılarında ve eleştirel yaklaşımlarda sıkça rastladığımız “Yapıbozum” ve Mustafa Gültekin de “Metinlerarasılık” kavramlarına

kuramsal açıdan yaklaşıyor. Mehmet Fetih Yanardağ ise uygulamalı bir örnekle “Hürriyet Kasidesi” ile “Sergüzeşt” arasında hürriyet kavramı çerçevesinde “Metinlerarası” ilişkilere yoğunlaşıyor. Anlatı deyince çocukları unutmak olmazdı bu bağlamda Fulya Kincal “Animasyon Geçiş Nesnelere: Çizgi Filmlerinin Gerçek Benliğin Gelişiminde Rolü” başlıklı yazısıyla “Animasyonlar ve Çizgi Filmler” in çocukların dünyasındaki önemi üzerinde duruyor. Ve edebiyatın üretim, erişim ve alımlayım süreçlerinde önemli bir unsur olan teknoloji de “Edebiyat ve Teknoloji” başlığıyla Koray Üstün’ün kaleminde anlam buluyor. Ve tarih boyunca anlatıların en önemli vazgeçilmezlerinden olan “kadın” cinsi; toplumsal cinsiyet, kadın erkek ilişkileri, eril ve dişil söylemler ışığında Gülcan Çakır’ın “Toplumsal Cinsiyet Farklılığının Yazılı Söylemlere Yansıması” başlıklı yazısıyla “Cinsel farkındalık” meselsine açıklık getiriliyor. Mustafa Aydemir &Orçun Aydoğdu Tevfik Fikret’in “Süha ve Pervin’ine “Psikanalitik Eleştiri”yle yaklaşarak benliğin izlerini arıyor. Mehmet Fetih Yanardağ & Gamze Yücel “Ekoeleştiri” bölümünde Sema Kaygusuz’un “İnsan Dipleri”, “Yülerzik” ve “Azrail” adlı hikâyelerine Ekoeleştirel bir okuma yaparken; Necmiye Aysım Parlakyıldız da Amin Maalouf’un Empedokles’in Dostları Adlı Romanında ‘Katharsis’in İzleri’ni araştırıyor.

Anlatı Üzerine Anlatı kitabının bölüm başlıklarını hazırlarken Andrew Bennett and Nicholas Royle’in “Introduction to Literature, Criticism and Theory” adlı kitabına rastladım. Atıfta bulunmadan geçemeyeceğim bu iki yazarın kaleminde özgün bir çalışma olarak hazırlanmış olan kitapla bazı temel eleştiri kavramları açısından başlıklarımız uyuşsa da, hem içerik ve biçim açısından hem de akademik boyutuyla oldukça farklı bir çizgide olduğumuzu belirtmeliyim.

Bu çalışmada okurları sıkmadan, öğretme amacının katı/sıkıcı yönünden mümkün olduğunca uzaklaşarak haz verici yönüne özen göstererek ve anlatının eğlendirici yönünü de unutmuyarak anlatı üzerine anlatıya eğlenceli bir okuma süreci katmaya çalıştık. Emeği geçen tüm hocalarımıza, genç akademisyenlerimize ve yayın evinin değerli ekibine katkıları için çok teşekkür ediyorum. Keyifli okumalar olsun ☺

Elmas ŞAHİN

12 Ağustos 2024

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	Anlatının Başlangıcı..... 1 <i>Elmas ŞAHİN</i>
BÖLÜM 2	Anlatı Üzerine 19 <i>Tuncay SAYGIN</i>
BÖLÜM 3	Husserl'in Fenomenolojik Anlam Kuramı Bağlamında Fenomenolojik Bir Okuma Örneği 35 <i>Berrin KASIMOĞLU DÖNMEZ</i> <i>Yusuf SÖYLEMEZ</i>
BÖLÜM 4	Ben ve Öteki 53 <i>Başak ÖZKER</i>
BÖLÜM 5	Estetik Haz / Zevk 63 <i>Kamuran ELBEYOĞLU SİRKECİ</i>
BÖLÜM 6	Bir Müzik Klibinin Göstergelerarası Analizi: Naughty Boy 'La La La' 79 <i>Mustafa GÜLTEKİN</i>
BÖLÜM 7	Mitokritik: Gilbert Durand'ın Arketipolojik Yöntemi 91 <i>Medine SİVRİ</i> <i>Damla Ötenkuş</i>
BÖLÜM 8	Kahraman Olgusundan Hareketle Battal Gazi Hikâyelerinin Arketipsel Eleştiri Bağlamında Tahlili 113 <i>Begüm KURT</i>
BÖLÜM 9	Üstkurmaca 129 <i>Hasan SAKIN</i>
BÖLÜM 10	Oyun, İroni, Mizah, Parodi, Pastiş 139 <i>Hatice GÜNDOĞAN</i>

BÖLÜM 11	Edebiyat-Sinema İlişkisi Bağlamında Bir Uyarlama Örneği: “Uçurtmayı Vurmasınlar” 149 <i>Sevinç YILDIZ</i>
BÖLÜM 12	Klasik Türk Edebiyatı Metinlerine Ontolojik Yaklaşımlar: Nef’i’nin “Ol” Redifli Gazelinin İncelenmesi..... 175 <i>Salih ÖZYURT</i>
BÖLÜM 13	Vahşiliğin Diyalektiği Postkolonyal Edebiyatta Öteki-Yazı-Ceza-Vahşilik: Franz Kafka ve “Ceza Kolonisinde” 191 <i>Kadriye ÖZTÜRK</i>
BÖLÜM 14	Postkolonyal Söylemde Başat Frankofon Perspektifler 211 <i>Pınar İNCEEFE</i> <i>Sibel KUŞCA GÜNGÖR</i>
BÖLÜM 15	Yapıbozum 225 <i>Kâzım YETİŞ</i> <i>Nur DOĞAN</i>
BÖLÜM 16	Postmodernizm İçin Bir Giriş 233 <i>Tuncay SAYGIN</i>
BÖLÜM 17	Metinlerarasılığın Kuramsal Temelleri..... 251 <i>Mustafa GÜLTEKİN</i>
BÖLÜM 18	Hürriyet Kavramı Çerçevesinde “Hürriyet Kasidesi” İle “Sergüzeşt” Arasındaki Metinlerarası İlişki 257 <i>Mehmet Fetih YANARDAĞ</i>
BÖLÜM 19	Animasyon Geçiş Nesnelere: Çizgi Filmlerin Gerçek Benliğin Gelişiminde Rolü 273 <i>Fulya KİNCAL</i>
BÖLÜM 20	Edebiyat ve Teknoloji..... 289 <i>Koray ÜSTÜN</i>
BÖLÜM 21	Toplumsal Cinsiyet Farklılığının Yazılı Söylemlere Yansımaları..... 309 <i>Gülcan ÇAKIR</i>

BÖLÜM 22	Psikanalitik Eleştiri Bağlamında Süha ve Pervin’de Benliğin İzleri 317 <i>Mustafa AYDEMİR</i> <i>Orçun AYDOĞDU</i>
BÖLÜM 23	Sema Kaygusuz’un “İnsan Dipleri”, “Yülerzik” ve “Azrail” Adlı Hikâyelerine Ekoeleştirel Bir Okuma 333 <i>Mehmet Fetih YANARDAĞ</i> <i>Gamze YÜCEL</i>
BÖLÜM 24	Amin Maalouf’un Empedokles’in Dostları Adlı Romanında ‘Katharsis’in İzleri 345 <i>Necmiye Aysim PARLAKYILDIZ</i>
BÖLÜM 25	Anlatının Sonu 359 <i>Elmas ŞAHİN</i>

YAZARLAR

Prof.Dr. Mustafa AYDEMİR
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı
AD.

Arş.Gör. Orçun AYDOĞDU
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı
AD.

Doç.Dr. Gülcan ÇAKIR
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Alman Dili Eğitimi AD.

Nur DOĞAN
İstanbul Aydın Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi Fen Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı

Arş.Gör. Berrin KASIMOĞLU DÖNMEZ
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili AD.

Öğr.Gör.Dr. Mustafa GÜLTEKİN
Anadolu Üniversitesi, Yabancı Diller
Yüksekokulu, Yabancı Diller AD.

Dr. Hatice GÜNDOĞAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Öğr.Gör.Dr. Sibel KUŞÇA GÜNGÖR
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,
Kurumsal İletişim Uygulama ve
Araştırma Merkezi

Dr.Öğr.Üyesi Pınar İNCEEFE
Düzce Üniversitesi, Sanat, Tasarım
ve Mimarlık Fakültesi, Tiyatro
Eleştirmenliği ve Dramaturji Anasanat
Dalı

Dr.Öğr.Üyesi Fulya KİNCAL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve
Edebiyatı AD.

Doç.Dr. Begüm KURT
Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Türk Halk Edebiyatı AD.

Damla ÖTENKUŞ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Karşılaştırmalı Edebiyat AD
Yüksek Lisans Mezunu

Öğr.Gör.Dr. Başak ÖZKER
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,
Yabancı Diller Yüksekokulu,
Yabancı Diller AD.

Prof.Dr. Kadriye ÖZTÜRK
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Alman Dili Eğitimi AD.

Dr.Öğr.Üyesi Salih ÖZYURT
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Eski Türk Edebiyatı AD.

**Öğr.Üyesi Dr., Necmiye Ayşim
PARLAKYILDIZ**
Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Pr.

Prof.Dr. Elmas ŞAHİN
Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD.

Dr.Öğr.Üyesi Hasan SAKIN
Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD.

Doç.Dr. Tuncay SAYGIN
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Türk İslam Düşünce Tarihi AD.

Prof.Dr. Kamuran ELBEYOĞLU SİRKECI
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Prof.Dr. Medine SİVRİ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Çeviribilim AD.

Prof.Dr. Yusuf SÖYLEMEZ
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili AD.

Doç.Dr. Koray ÜSTÜN
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD.

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Fetih YANARDAĞ
Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD.

Prof.Dr. Kâzım YETİŞ
İstanbul Aydın Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Pr.

Dr.Öğr.Üyesi Sevinç YILDIZ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD.

Gamze YÜCEL
Bilim Uzmanı, Türkçe Öğretmeni, MEB

BÖLÜM 1

Anlatının Başlangıcı

Elmas ŞAHİN¹

GİRİŞ

Bir anlatı nerede, nasıl, ne zaman başlar? Bir başka deyişle, bir anlatının başlangıcı, herhangi bir yerde, sözcüklerin bir kâğıt parçasına, daktiloya veya bilgisayara rastgele yazılmasıyla mı başlar, nasıl doğar bir anlatı? Yazma edininiminin bir öncesi var mıdır? Metnin başlangıcı yazıldığı anda mı doğar, yoksa yazılmadan önce yazarın düşüncelerinde doğup metne mi dökülür? Veya anlatının başlığıyla mı, ilk yazılan sözcükle mi, giriş cümleleriyle mi, eserin bitimiyle mi nasıl başlar bir anlatı? Yoksa yayınlandıktan sonra, okurun kitabı eline almasıyla mı başlar anlatı?

Peki ya anlatı üzerine anlatı nasıl başlar, bir eleştirmenin veya okurun başlangıç noktası ne olacak? Sözcüklere anlamı kim verecek, yazar mı, metnin kendisi mi, sözcükler mi, ya da okur mu? Bu soruların cevabı yine anlatının kendisinde gizlidir. Bu noktada anlatı kadar, anlatı üzerine yapılacak anlatı da edebî metinde söylenenler kadar önemlidir. Bir başka deyişle, söylem üzerine söylem, yani anlatı üzerine eleştiri yapabilmemiz için ortada bir metnin olması gerekecek. Metin raflarda kapalı durduğu sürece hiçbir şey ifade etmeyecektir. Özneyle birlikte, metin, estetik bir nesneye dönüşecektir.

Anlatı üzerine anlatının, başlangıç bölümüne, bir başlangıç metni olarak öyle klasik bir yöntemle, kronolojik bir metin seçkisiyle başlamak yerine, anlatı üzerine anlatıya ortaldardan bir yerlerden, Samuel Beckett'in absürd oyunu *Oyunsonu* (Endgame, 1957) ile başlamak istiyorum. Ardından Charles Dickens'ın *İki Şehrin Hikâyesi* (A Tale of Two Cities, 1859) romanı, Leylâ Erbil'in *Hallaç* (1960)'ta yer alan "Öykü" adlı öyküsü, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "İnsanlar Arasında" şiiri ve John Milton'ın epik şiiri *Yitirilen Cennet* (Paradise Lost, 1667) "Anlatının Başlangıcı"na ilham verecekler.

Daha eserin ismiyle kendini içine hapseden sıra dışı bir tiyatro metni Beckett'in oyunu. Başlangıç olarak oyunun nerede geçtiği veya neyi/ nasıl sergileneceğini anlatan küçük

¹ Prof. Dr., Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD., elmassahin@cag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8509-1882

yazarın özü mü

tözü mü

hakikatin metni

yazarınki mi” (Erbil, 2012, s. 11) diye soracaktır. Anlatının da anlatı üzerine anlatının da bu bağlamda bir gerçekliği olamayacaktır, olsa olsa çağlarının geçerliliğidir ikisinininki de.

Kitap bölümü için birkaç tadımlık girişle yerli ve yabancı metinlerin açılış veya başlangıç kısımlarına küçük dokunuşlar yapmaya çalıştım bu bölümde. Son bölümde de burada ele aldığımız eserlerin kapanışlarına edebiyat kuramı ve eleştirisinin söylemleriyle dokunmaya çalışacağım. Başlangıç metinlerine baktığımızda dikkat edilirse, hepsi de konuşan metinler aslında, kendileriyle, çağlarıyla, geçmişle, tarihle... Kutsal metinlere, ilk anlatılara, söylenenlere farklı söylemler getirerek, metinlerarası yaklaşımlarla her metin bir başka metni doğrulamakta, özellikle de Modernizm ve Postmodernizm ile birlikte sembollere, mitlere, alegoriye veya imgelere olan yönelişler hem anlatılara zenginlik katmakta hem de anlatı üzerine anlatılara yeni bakış açıları kazandırmaktadır.

KAYNAKLAR

- Barthes, R. (1970). *Writing Degree Zero*. USA: Beacon Press, Fransızcadan “Le Degre Zero de L’Ecriture” İngilizceye Çev. Editions du Seuil.
- Beckett, S. (1958). *Endgame*. New York: Grove Press.
- Bennett, A., & Royle, N. (2004). *An Introduction to Literature, Criticism and Theory*. Great Britain : Pearson Education Limited.
- Dickens, C. (1983). *A Tale of Two Cities*. London and Melbourne: J. M. Dente Sons Ltd.,.
- Eisele, T. (1976). The Apocalypse of Beckett’s ‘Endgame’,” 26 *Cross Currents* 11 (1976). *CrossCurrents*, 26(1), 11-32, <http://www.jstor.org/stable/24458141>.
- Erbil, L. (1988). *Hallaç*. İstanbul: Can Yayınları.
- Erbil, L. (2012). *Kalan*. 4. baskı, İstanbul : İş Bankası Kültür Yayınları.
- Homer. (1849). *The Odyssey of Homer, Yunançadan İngilizceye Çev. Alexander Pope*. Hartford: Silas Andrus and Son.
- Milton, J. (1884). *Paradise Lost*. New York: John B. Alden publisher.
- Tanpınar, A. H. (2014). *Bütün Şiirleri*. Haz. İnci Enginün, 14. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.

BÖLÜM 2

Anlatı Üzerine

Tuncay SAYGIN¹

“Unutmayın ki edebiyatın hiçbir pratik değeri yoktur.”

— V. Nabakov

GİRİŞ

Anlatı, en yalın kullanımıyla bir aktaranın muhataplarına bir şeyler iletmesini yani anlatması pratiğini ifade etmektedir. Hikâye ve anlatı terimleri bu sebeple sıklıkla birbirinin yerine kullanılır. Anlatı ve anlatı türlerinin tüm insanlar arasında görülüyor olmasından hareketle insanlar için anlatı pratiğinin ve anlatı geleneğinin vazgeçilmez olduğu söylenebilir.

Anlatının bir dizi insan etkinliği arasında bir kesişme noktasında bulunması dikkat çekicidir. Dil, edebiyat, tarih, toplum, kimlik, sanat vs. daha pek çok unsur anlatıların oluşmasında oldukça önemli ve hatta vazgeçilemezdir. Bu nedenle anlatılar edebiyatın inceleme sahasında kabul edilmekle birlikte dilciler, psikologlar, felsefeciler, sosyologlar, iletişimciler, halkbilimciler, antropologlar ve daha pek disipline araştırmacılar anlatı üzerine düşünme ihtiyacı duymuşlardır. Bu nedenle burada anlatının tüm yönlerini ele almamızın mümkün olmadığını en baştan belirtmekte fayda var. Metnimizin temel amacı, anlatının kısa olmakla beraber doyurucu bir çerçevesini oluşturmak olacaktır. Bu doğrultuda metinde anlatının ve anlatıbilimin neliği; anlatının ilk teorik çerçevelenmeleri, anlatıbiliminin gelişimi ve temel kilometre taşları; anlatıbiliminin başlıca kavramları ve anlatıların yapısı, anlatı türleri, kültürel dönüşümleri ve formları; temel anlatı kuramları ve bu kuramların ana iddiaları işlenecek ve sonuçta da tüm bunlar ışığında bir değerlendirilmeye gidilecektir.

ANLATI VE ANLATIBİLİM

Anlatı (*Narrative*) terimi Latince *narrate* teriminden türemiş olup bir şeyin aktarılması anlamına gelmektedir. Anlatının temel nitelikleri “1. ... bir mesaj olarak göndericiden alıcıya

¹ Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk İslam Düşünce Tarihi AD. tsaygin@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7854-8987

Metalepsis/Sınırashımı

Bir düzeyden bir başka düzeye izinsiz geçiş yapılması ya da başka bir deyişle yani düzey ihlali yapılması anlamına gelmektedir. Sözelimi yazar/anlatıcının birdenbire öykü dünyasına dalması veya anlatıdaki karakterlerin yazarla tartışmaya girişmesi durumlarında olduğu gibi. Antik metinlerden itibaren farklı düzeylerde ve farklı örneklerle karşımıza çıkan metalepsis, metafor, metonimi ve diğer retorik araçlarla yakından bağıntılı bir anlatı tekniğidir (Dervişcemaloğlu, 2019: 142) Genette'e göre basitçe bir düzeyden bir başka düzeye geçişi ifade eden metalepsis hiyerarşik olarak düzenlenmiş düzeyler arasında aşağı ya da yukarı yönlü bir hareket, yani bir düzey ihlali ile gerçekleştirilmektedir (Dervişcemaloğlu, 2019: 143).

SONUÇ

İyi bir okur olduğu kuşku götürmez yazarlardan olan Jorge Louis Borges, *Binbir Gece Masalları*'nı ele alırken batılı ve doğulu yazın arasındaki temel bir farka dikkat çeker: “Zamandizim ve tarih diye bir şey var, biliyoruz: ama bunlar öncelikle Batının buluşları. İnan edebiyat tarihleri ya da Hint felsefe tarihleri yok. Çünkü onlar olayların ardıllığına ilgi duymazlar, edebiyatın ve şiirin sonsuz süreçler olduğuna inanırlar” (Borges, 1993: 55). Borges bu detayı özelde *Binbir Gece Masalları*'nın bitimsiz oluşunu ve tüketilemezliğini açığa çıkarmak için ortaya koyar.

Anlatının tüketilemezliği veya bitimsizliği anlatının evrenini açan temel unsura dönüşüğü için anlatının kendi gerçekliğini yaratmaya başlaması söz konusudur. Bu durumda anlatı gerçeklik bağı yeniden şekillenmeye başlayacaktır. Gerçekliğin silik bir resmi gibi düşünülen anlatı, gerçekliği yeniden üreten yaratıcı bir aktöre doğru dönüşebilmektedir.

KAYNAKLAR

- Bakhtin, M. (2017). *Karnavaldan Romana*. Çev. C. Soydemir. İstanbul: Ayrıntı.
- Bal, M. (2004). “Introduction to First Volume.” *Narrative Theory Critical Concepts in Literary and Cultural Studies*. London: Routledge.
- Barthes, R. (1988). *Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş*. Çev. M. Rifat - S. Rifat. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Borges, J. L. (1993). *Yedi Gece*. Çev. C. Üster. İstanbul: Can.
- Çıraklı, M. Z. (2009). “Çeviriye Önsöz Yerine: Metafor, Retorik, Aporia Okunamazlık Alegorileri.” *Okuma Alegorileri Rousseau Nietzsche Rilke ve Proust'ta Figürel Dil*. İstanbul: Paradigma Yayınları, s. XIII-XXV.
- Çıraklı, M. Z. (2015). *Anlatıbilim*. İstanbul: Hece Yayınları.
- Demir, Y. (2014). “Anlatı Biliminin Temel Terimleri Üzerine”. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 7(1), 23-27, s. 19-23
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Dergah Yayınlar.
- Dervişcemaloğlu, B. (2019). “Metalepsis Üzerine.” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (66), 141-154. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat4160>
- Fludernik, M. (2009). *An Introduction to Narratology*. New York: Routledge.
- Fludernik, M. (2005). “Histories of Narrative Theory (II): From Structuralism to the Present” James P. and P. J. Rabinowitz (2005). *A Companion to Narrative Theory*. Malden, MA: Blackwell.

- Genette, G. (2020). *Anlatının Söylemi*. Çev. F. B. Aydar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Herman, D. (2003). "Introduction." *Narrative Theory and the Cognitive Sciences*. Stanford: CSLI Publications, s. 1-30.
- Jahn, M. (2020). *Anlatıbilim: Anlatı Teorisi El Kitabı*. Çev. B. Dervişcemaloğlu. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Jannidis, F. (2005). "Author". *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Ed. D. Herman; M. Jahn; Marie-L.Ryan. London and New York: Routledge, s. 33-34.
- Kindt, T. & Müller, H. (2003). *What Is Narratology? Questions and Answers Regarding the Status of a Theory*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co.
- Lévi-Strauss, C. (2012). *Yapısal Antropoloji*. Çev. A. Kahiloğulları. Ankara: İmge Kitabevi
- Murdoch, I. (2021). *Ateş ve Güneş*. Çev. S. R. Kırkoğlu, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Platon. (2016). *Republic*. Trans. A. Bloom. New York: Basic Books.
- Prince G. (1987). *A Dictionary of Narratology*. Nebraska: University of Nebraska Press.
- Propp, V. (1985). *Masalm Biçimbilimi*. Çev. M. Rifat & S. Rifat. İstanbul: BFS
- Saygın, T. (2010). "Yapısalcılıktan Postyapısalcılığa". *Postyapısalcılık*. Der. A. Öztürk. Ankara: Phoenix, s. 7-34.
- Tompkins, J. P. (1980). "An Introduction to Reader-Response Criticism" *Reader-Response Criticism: From Formalism to Post-Structuralism*. Ed. Tompkins, J. P. Baltimore: Johns Hopkins University Press, s. ix-xxvi
- Veyne, P. (2019). *Tarih Nasıl Yazılır?* Çev. N. Özyıldırım. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Wimsatt, W. K., and M. C. Beardsley. "The Intentional Fallacy." *The Sewanee Review* 54, no. 3 (1946): 468-88. <http://www.jstor.org/stable/27537676>.

BÖLÜM 3

Husserl'in Fenomenolojik Anlam Kuramı Bağlamında Fenomenolojik Bir Okuma Örneği

Berrin KASIMOĞLU DÖNMEZ ¹
Yusuf SÖYLEMEZ ²

GİRİŞ

20. yüzyılda bir yandan Ferdinand de Saussure'ün dilbilim derslerinde ortaya koyduğu temellerle dilbilimde yapısal bir yaklaşım benimsenip genel dilbilime geçilirken bir yandan Gottlob Frege tarafından günümüz dil felsefesinin temelleri atılmıştır (Özcan, 2023: 15). Dünya-düşünce-dil ilişkisi pek çok dilbilimci ve dil felsefecisinin yoğunlaştığı bir konu olmuş ve buradan *anlam* ile ilgili sorular türemiştir. Anlamın ne olduğu, ne olmadığı, nasıl ortaya çıktığı, aktarılabilirliği, anlamlılığın ölçütü gibi konular merak edilegelmiştir.

Modern dil felsefesi çalışmalarının neticesinde birçok filozof *anlam* ile ilgili görüşler ileri sürer ve farklı anlam kuramları ortaya çıkar. Gönderim odaklı, tasarıma dayalı, edimbilimsel, hermeneutik, fenomenolojik, yapısal ve postyapısalcı anlam kuramları bunlardandır. Bu kuramların temel prensiplerinden yola çıkarak bir metnin anlam dünyasını göstermek, metni anlamlandırma ve çözümleme noktasında farklı bakış açıları kazandıracaktır.

Metin çözümlemede metinde bahsedilenleri nesnel olarak ortaya koyabilmek için kurucusunun Alman filozof Edmund Husserl kabul ettiği “Fenomenolojik Anlam Kuramı” doğrultusunda bir metin okuması yapmak, metne nesnel yaklaşmayı ve metnin anlam dünyasını değerlendirebilmeyi olanaklı kılacak bir yol olarak kullanılabilir. Bunun için öncelikle Fenomenolojik Anlam Kuramı'nın yapısını ortaya koymak gerekir.

Husserl'in Fenomenolojik Anlam Kuramının Temelleri

Husserl'in fenomenoloji anlayışı pek çok kavramı içinde barındırır da fenomenolojik okuma açısından fenomenolojik anlam kuramının temel kavramları şu şekilde ifade edi-

¹ Arş.Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili AD.
bkdonmez@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5784-7603.

² Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili AD.
ysoylemez@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1331-3834.

Sonuç olarak Yunus Emre'nin kaleme aldığı metin oldukça sade ve anlaşılır olmakla beraber anlam katmanları incelendikçe derinleşmekte, okuyucunun düşüncelerini, hislerini ve hayal dünyasını zorlayarak zengin bir anlam aleminin içine almaktadır denilebilir.

KAYNAKLAR

- Aydın, İ. H. "Kenz-i Mahfi", <https://islamansiklopedisi.org.tr/kenz-i-mahfi> E.T: 13.06.2024.
- Cevzici, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çivril, G. (2018). *Edmund Husserl'in Fenomenolojisi: Saf Bilince Doğru Kartezyen Bir Transandantal Dönüş*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demirci, K. "Kâfdağı", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kafdagı> E.T: 24.05.2024
- Gülenç, K. (2014). Edmund Husserl'de 'Başkasının Beni' Sorunu ve İntersubjektivite Kavramı. *Kilikya Felsefe Dergisi*, (1), 19-39.
- Güler, Z. (2006). Yunus Emre'nin Nur-ı Muhammedî Anlatımının Türk Yaratılış Destanlarıyla Benzerliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 63-72.
- Husserl, E. (1976). *Ideen zu Einer Reinen Phänomenologie Undphänomenologischen Philosophie. Erstes Buch, Allgemeine Einführung in Die Reine Phänomenologie*. (K. Schuhmann, Ed.) Den Haag: Martinus Nijhoff. <https://open.org/pub-108523>
- _____ (2020). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*. (H. Tepe, Çev.) Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- İmer, K. vd. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayımevi.
- Kaya, M. "Ay", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ay#1-kuran-ve-hadis> (24.05.2024)
- Lewis, M. ve Staehler, T. (2020). *Fenomenoloji*. (M. Demirhan vd., Çev.) Ankara: Fol Kitabevi.
- Levinas, E. (2016). *Husserl Fenomenolojisinde Görü Teorisi*. (Y. C. Uslu, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Özcan, Z. (2023). *Dil Felsefesi V (Searle' de Zihinsel Paradigma)*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Sami, Ş. (2010). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Smith, D. W. (2019). *Husserl*. (S. Bayazit, Çev.) İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Tarhan, D. (2022). *Husserl ve Frege'de Anlam*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tatçı, M. "Yünus Emre", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunus-emre> E.T: 17.05.2024.
- Taşkın, F. (2021). Husserl'in Temel Kavramları. *Dört Öge*, 19, 151-168.
- Topakkaya, A. (2009). E. Husserl'de Noema ve Noesis Kavramları. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 121-136.
- Tüzel, A. (2022). Türk Halk Hikâyelerinde Kâf Dağı Motifi Üzerine Bir İnceleme. *TÜRKBİTİG Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 128-136.
- Zahavi, D. (2018). *Husserl'in Fenomenolojisi*. (S. Bayazit, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- _____ (2020). *Fenomenoloji: İlk Temeller*. (S. Bayazit, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları. <https://sozluk.gov.tr/> E.T: 30.04.2024
- https://archive.org/details/YunusEmreDivani_201310/page/n11/mode/2up E.T: 07.05.2024
- <https://temucin.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/12/yunus-emre-dc3aevc3a2nc4b1.pdf> E.T: 08.05.2024
- <https://lugatim.com/s/BAHR%C3%8E> E.T: 11.05.2024
- <https://lugatim.com/s/H%C3%9CCCET> E.T: 19.05.2024 E.T: 19.05.2024
- <https://lugatim.com/s/BURHAN%E2%80%93B%C3%9CRHAN> E.T: 19.05.2024
- <https://lugatim.com/s/sayvan> E.T: 19.05.2024
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/%C4%B0br%C3%A2h%C3%AEm-suresi/1782/32-34-ayet-tefsiri> E.T: 19.05.2024.
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Nahl-suresi/1913/12-13-ayet-tefsiri> E.T: 19.05.2024.
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Secde-suresi/3507/4-9-ayet-tefsiri> E.T: 20.05.2024
- <https://lugatim.com/s/b%C3%BChtan> E.T: 24.05.2024

BÖLÜM 4

Ben ve Öteki

Başak ÖZKER¹

GİRİŞ

Apollon Tapınağı'nın girişinde yazılı olan "Nosce Te Ipsum / kendini bil" (bkz. Baltaş, 2024) sözü, insanın anlam arayışının göstergesidir ve bu arayış insan var olduğu andan itibaren başlar. Antik dönemden günümüze uzanan bu söz, güncel dönemde de geçerliliğini sürdürmektedir zira Wachowski kardeşlerin yazıp yönettiği Matrix filminde karşımıza çıkan "Temet Nosce" (bkz. Netflix, 2024) ifadesi de aynı anlamdadır ve insana kim olduğunun farkına varmasını öğütler. 'Özne'nin anlam arayışı ve kendi varlığını anlama ve anlamlandırma çabası Antik dönemden beri devam eder. Öznenin diğer öznelerle ilişkisi bağlamında, 'ben'in, bir başka ben ile arasındaki fark neticesinde 'öteki' oluşur. Bu fark doğal ve insani olsa da tahakküm odaklı yöntemlerle farklılıkları ortadan kaldırmaya çalışmak ne doğal ne insanidir. Bu doğrultuda, 'ben ve öteki' ilişkisinin hiyerarşik değil de eşitlikçi bir düzlemde ele alınması önem arz eder.

BEN VE ÖTEKİ İLİŞKİSİ

Sokrates'e kadar filozofların anlam arayışlarının temelinde daha çok 'evren' varken ve üzerinde durdukları sorular evrenin nasıl oluştuğuna, nasıl işlediğine ve kurucu unsurlarının neler olduğuna dairken Sokrates ile birlikte sorular insanın kendisine yönelir ve "Ben kimim?" sorusu gündeme gelir. Bu doğrultuda, Romalı düşünür Seneca, Sokrates için "felsefeyi göklerden yeryüzüne indiren adam" ifadesini kullanır (bkz. akt. Kalın, 2022: 126). Böylece Sokrates'in önünü açtığı bu kendini sorgulama, ontolojik ve etik bir sorgulama sürecini başlatarak varlığa, varlığın nedenlerine ve nasıl var olmak gerektiğine yönelik arayışı tetikler. Bu bağlamda, "Nefsini bilen Rabbini bilir" (bkz. İbn Arabi, 2011: 10) hadisi, insanın varlık dairesi içindeki yerini bilmesinin, gerek Yaratıcıyla, gerek kendisiyle gerekse de canlı cansız tüm varlıklar ve doğa dâhil her şeyle sağlıklı bir ilişki geliştirmesini sağlayacağına işaret eder.

¹ Öğr.Gör.Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller AD.
basak.ozker@dpu.edu.tr, vORCID iD: 0000-0001-7602-1586

KAYNAKLAR

- Bakhtin, M. (2001). *Karnavaladan Romana*. çev. Cem Soydemir, der. Sibel İrzık, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çörekçioğlu, H. (2006). “Benin Kendini Kurma Ediniminde Karşısında Duran: Öteki Mi, Diğeri Mi?” *III. Uluslararası Felsefe Konferansı- Ayrımcılık*, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Kocaeli, ss. 171-178.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1996). *Felsefe Nedir?*. çev. Turhan Ilgaz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Descartes, R. (2013). *Yöntem Üzerine Konuşma*. çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul: Kabcacı Yayıncılık.
- Foucault, M. (2000). “Başka Mekânlara Dair”. *Seçme Yazılar 2 – Özne ve İktidar*. çev. Işık Ergüden & Osman Akınbay, Birinci Baskı, Ayrıntı Yayınları, ss. 291-302.
- Hobbes, T. (1983). *De Cive*. Oxford: Oxford University Press.
- Hobbes, T. (1997). *Leviathan*. London: McMaster University.
<https://www.netflix.com/> (15 Mayıs 2024).
<https://www.technopat.net/> (15 Mayıs 2024).
- İbn Arabi, M. (2011). *Nefsini Bilen Rabbini Bilir*. İstanbul: Hayykitap.
- Kalın, İ. (2022). *Gök Kubbenin Altında*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kant, İ. (2007). *Critique of Judgement*. Oxford: Oxford University Press.
- Locke, J. (1980). *Second Treatise of Government*. USA: C. B. Macpherson.
- _____ (2003). *Two Treatises of Government*. New Haven and London: Yale University Press.
- Özker, B. (2022). “Istanbul in the East-West Spiral by British And Turkish Writers”. Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Rousseau, J.J. (2002). *The Social Contract and the First and Second Discourses*. New Haven and London: Yale University Press.
- Said, E. (1994). *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books.
- _____ (2006). *Kış Ruhu*. çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2017). *Şarkiyatçılık*. çev. Berna Yıldırım, İstanbul: Metis Yayınları.

BÖLÜM 5

Estetik Haz / Zevk

Kamuran ELBEYOĞLU SİRKECİ¹

GİRİŞ

Yaşam zaman içinde bir akıştır. Anlamı ve kapsamı ne olursa olsun, neyi gizler veya açığa vurursa vursun, yaşam bir sürekliliktir. Yoğunlaştırılmış ve yüceltilmiş, körletilmiş ve karartılmış olabilir; vahşi, sönük, karmakarışık kalabilir ya da anlamlı, açık, canlı bir hale gelebilir. Yaşama böylesi bir açıklık ve yoğunluk vermek sanatın işidir. Sanat, yaşamı anlayan zekanın, onu en ilgi çekici, en güzel biçimlere sokması demektir.

Yaşantıyı canlandırarak çekici hale getirmek sanatçının başlıca görevlerinden biridir. Ressam, heykeltıraş ve mimar nesnelere, şair ve romancı olaylara öyle biçimler verir ki göz duraklamak zorunda kalır, bakmaktan zevk alır; kulak sadece dinlemek ister; zihin faydacılıktan uzaklaşarak anlamının, merak ya da hayret etmenin hazzını tadar. Sandalye, bir heykeltıraşın veya ressamın elinde üzerine oturulacak bir simge olmaktan çıkar; bir tabloda bir kısım, bir nokta şekil ve renk karışımı haline gelerek resim sanatı bakımından dikkate değer, canlı bir hal alır. Önümüzdeki şu çehre, inandırılacak, isteğimize uydurulacak ya da unutulacak veya hatırlanacak bir şey değildir; bakılacak bir şeydir; onunla ilgimiz, resim olarak doyurduğu ve zevk verdiği içindir. Artık o bir olay, bir araç olmaktan, bizi harekete, şehvete, öfkeye sürükleyen bir simge olmaktan çıkmış, düzen ve canlılık dolu bir an haline gelmiştir; sadece bilgimize sunulmak üzere biçim verilmiş bir hayat parçası olmuş, bakması güzel ve zevkli bir nesne haline gelmiştir.

Sanatsal yaratımlar, ya da sanat eserleri insan varlığının bireysel ve toplumsal yanının bir ürünüdür. Sanatçı, gerçekte bu ürünsüz var olamaz. Yani, onun gerçekte var olabilmesinin bir koşulu da sanatsal yaratımda bulunması, resim yapması, heykel yapması, roman, şiir yazması ve onda yaşama gücünü bulmasıdır. Hatice Bengisu'nun son derece güzel yorumu ile "sanatsal yaratımlar insanın, yaşamla estetik ilişkilerinin sonucudur. Bu yaratımlar hem iletişimsel hem eğitsel, hem de bilgisel işlev görmekle birlikte bunların oluşturul-

¹ Prof.Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, kamuran.elbeyoglu@izmirekonomi.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0605-0853

Dijital çağda özellikle yapay zeka ve metaverse geleneksel estetik anlayışlarına meydan okuyan ve yepyeni estetik deneyimler sunan iki alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapay zeka teknolojilerinin hem sanat eserlerinin üretilmesinde hem de değerlendirilmesinde kullanılmasıyla estetik haz algoritmalar ve veri analizleri aracılığıyla şekillenebilir hale gelmiştir. Sanal gerçeklik estetik deneyimin fiziksel sınırlamaların dışında deneyimlenmesine olanak tanıırken artırılmış gerçeklik gerçek dünya ile dijital içerikleri birleştirerek Dewey'in teorik olarak öngördüğü şeyi, yani estetik hazın günlük hayat içinde deneyimlenebilir olmasını gerçekleştirir.

Metaverse, kullanıcıların tamamen sürükleyici sanal dünyalarda etkileşimde bulunmasına olanak tanıyan bir ortam olarak, kullanıcıların dijital ortamlarda aktif katılımıyla estetik haz deneyimlemelerine olanak tanır. Estetik haz, bu dijital ortamlarda yaratılan sanal güzellik, interaktif sanat eserleri ve bu dijital dünyaların etkileşimli ve sürükleyici doğasından kaynaklanır; yaratılan sanal güzellik, interaktif sanat eserleri, ve dijital yaşam alanlarının deneyimlenmesiyle ortaya çıkar

Özetle, metaverse, estetik hazza dair geleneksel kuramları genişleterek, dijital çağın sunduğu yeni deneyimlerle harmanlayan bir ortam sunar. Kullanıcıların aktif katılımı, sanal varlık hissi, interaktif sanat, veri ve algoritma estetiği gibi unsurlar, metaverse'deki estetik deneyimleri şekillendirir. Metaverse'de estetik haz, dijital dünyanın sunduğu yeni medya sanatları, sanal mimari, ve sosyal etkileşimlerle derinleşir ve çeşitlenir.

SONUÇ

Görüldüğü gibi estetik deneyim ve estetik haz, tarih boyunca kültürel, teknolojik ve felsefi değişimlerle evrilmiştir. Antik dönemlerin ideal güzellik anlayışından, modernizmin yenilikçi ve avangard yaklaşımlarına, postmodernizmin çoğulculuğuna ve dijital çağın etkileşimli ve erişilebilir estetik anlayışına kadar, estetik haz sürekli olarak yeniden tanımlanmış ve zenginleştirilmiştir. Bu evrim, estetik deneyimin bireysel ve toplumsal değerlerini derinleştirerek, sanatın ve güzelliğin insan yaşamındaki yerini sürekli olarak yeniden keşfetmemize olanak tanımaktadır.

KAYNAKLAR

- Aristoteles (2001) *Poetika* (Çev. İsmail Tunalı), İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Atasoy Sımaz, N. (2009). *Alexander Gottlieb Baumgarten'da Duyusal Bilginin Bilimi Olarak Estetik*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bengisu, H. (2015). Estetik yaşam. *Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Kurumu*, 1, 99-105.
- Dewey J. (2021). *Deneyim Olarak Sanat* (Çev. N. Küçük), İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Ertürk, N. (2015). A.G. Baumgarten'da duyusal bilginin bilimi olarak estetik. *Ulakbilge*, 4 (7), 117-129: DOI: 10.7816/ulakbilge-04-07-07.
- Gökçe, S. (2015). *Sanatsal Yaratma Sürecinde Estetik Kaygının İşlevi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Göknil, N. (1945). Estetik Haz: Psikolojik ve fenomenolojik estetik hakkında bir araştırma, *Felsefe Arkivi*, 1(1), 141-154.

- Güngör, F. Ş. (2018). Kant'ın estetik eleştirisini "yaşam duygusu" bağlamında yeniden değerlendirmek, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences*, 9 (1), 70-87.
- Kant, I. (2011). *Yargı Yetisinin Eleştirisi* (Çev. A. Yardımlı), Ankara: İdea Yayınları.
- Kavuran, T. & Dede, B. (2013). Platon ve Aristoteles'in sanat etiği, estetik kavramı ve Yansımaları. *Sanat Dergisi*, 23. 47-63.
- Keskin, G. (2018). Baumgarten'in felsefesinde estetik ve mantık. *Felsefe Arkivi*, 49, 13-22. DOI: 10.26650/arcp2018-591061
- Oğuz, Ö. (2006). Aristoteles'te Estetik Hoşlanma. *Kaygı*, 6, 121-127.
- Platon (1975) *Devlet* (Çev. S. Eyüboğlu), Ankara: Remzi Kitabevi.
- Platon (2015). *Şölen* (Çev. F. Akderin), İstanbul: Say Yayınları.
- Tolstoy, L. (2008). *Sanat Nedir?* (Çev. K. Demirkıran). İstanbul: Şûle Yayınları.
- Tunalı, İ. (1998). *Estetik*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uçar, M. (2023). Moderninden postmoderne, sanatta estetik deneyimin dönüşümü, *Akademik Sanat*, 20, 141-153. DOI: 10.34189/asd.2023.20.010
- Ülger, E. (2013). Platon'un sanat kuramının düşünsel evrimi. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 16, 15-28. ISSN 1306-9535.
- Yılmaz, S. (2021). Platon, Aristoteles ve Immanuel Kant'ın sanat ve estetik yaklaşımları. 1-16. <https://orcid.org/0000-0003-0718-4255>.

BÖLÜM 6

Bir Müzik Klibinin Göstergelerarası Analizi: Naughty Boy ‘La La La’

Mustafa GÜLTEKİN¹

GİRİŞ

Son yıllarda postmodern sanat anlayışı ile üretilen eserlerin birçoğunda farklı sanat türlerinin bir kolaj yaratacak şekilde bir arada kullanıldığı görülmektedir. Karşılıklı etkileşim halinde bulunan farklı eserlerin ve sanat türlerinin bu şekilde kaynaşması sanat eserine çoğulcu bir söylem imkânı sağlar. Sanat eserleri ve sanat türleri arasında metinlerarası ve göstergelerarası etkileşimler ile sağlanan bu çok katmanlı ve çok bileşenli yeni anlatım tarzını yorumlamak isteyen birinin hem bu farklı sanat eserleri ve sanat türleri hakkında hem de bu etkileşime izin veren göstergelerarasılık kavramı hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Sanat yapıtını bir makine düzenine sahip kapalı dizgelerden oluşan göstergelerin birleşimi olarak gören geleneksel eleştiri yaklaşımları, farklı türlerin ve eserlerin etkileşimi sayesinde açık dizgeler oluşturan eserleri yorumlamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle sanat türleri ve eserleri arasında sürekli bir etkileşim olduğunu savunan postmodern sanatı yorumlamak için çok boyutlu bir eleştirel yaklaşım yönteminin kullanılması gerekir. Bu çalışmanın amacı özellikle postmodern sanat eserlerinde sıklıkla kullanılan göstergelerarasılık yöntemini açıklamak ve Naughty Boy’un “La la la” adlı müzik klibini göstergelerarası yöntemle analiz etmektir.

GÖSTERGELERARASILIK

Göstergeler herhangi bir şeyin yerine geçen, onu hatırlatan veya yorum yapmamıza olanak sağlayan nesnelere, görüntülere, olgulara, durumlara ya da varlıklardır (Akerson, 2005). Chandler’e (2007) göre günlük yaşantımızın her alanında karşımıza çıkan trafik işaretleri, çizimler, resimler ve fotoğraflar gibi görsel işaretlerin yanı sıra kelimeler, sesler ve hatta vücut dili gibi her türden işaret bir gösterge değeri taşır. Göstergeler bir toplum içinde bil-

¹ Öğr.Gör.Dr., Anadolu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller AD.
mustafagulte@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2817-2464

bir metin incelendiğinde metnin dayandığı farklı göstergeler arasında bir karşılaştırma yapılması metnin daha iyi anlamlandırılması için gereklidir. Çalışmada Naughty Boy'un 2013 yılında Hotel Cabana çıkış albümünde ilk çıkış şarkısı olan ve daha sonra video klip olarak yayınlanan "La la la" adlı eserinde var olan biçimsel yapılar incelenmiş ve klipte yansıtılan unsurlar ile temel olarak bir Bolivya efsanesi, Oz Büyücüsü, Hades Miti ve Hz. İsa'nın mucizelerini anlatan hikayeler arasında benzerlikler olduğu gösterilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akerson F. E. (2005). *Göstergebilime Giriş*. Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Aktulum K. (2011). *Metinlerarasılık / Göstergelerarasılık*. Kanguru Yayınları, Ankara.
- Aktulum K. (2014). *Metinlerarası İlişkiler*. Kanguru Yayınları, Ankara
- Badger D. Ö, 2001, Müzik Kliplerinde Anlam Oluşturma, Göstergebilim Tartışmaları, Multilingual, İstanbul
- Barthes R. (1993). *Göstergebilimsel Serüven*. Çeviren: Rifat M. - Rifat S., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Barthes R. (1996). *S/Z*. Çeviren: Kasar S. Ö., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Bassnett, S. (2007). "Influence and Intertextuality: A Reappraisal". Forum for Modern Language Studies, Vol. 43, No. 2, Oxford University Press, 134-146.
- Baum L. F., 1900, Oz Büyücüsü, çev: Hale Kuntay(2007), Can Yayınları, İstanbul
- Chandler D. (2007). *Semiotics The Basics*. Routledge Publisher, U.S.A.
- Eco, U. (1976). *A Theory of Semiotics*. Indiana University Press, U.S.A.
- El tio. Wikipedia.org. <https://www.wikipedia.org/>(Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2024).
- Gariper K. (2017). "Koroğlu ve Deli Yusuf Filmlerinin Göstergelerarasılık ve Metinlerarasılık Bağlamında Değerlendirilmesi". Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı: 42, Isparta, 131-140.
- Gorlee D. L. (2004). *On Translating Signs*. Rodopi Publisher, The Netherlands.
- Günay D. (2008). *Görsel Okuryazarlık ve İmgenin Anlamlandırılması*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Isparta, ART-E 2008-.
- Kayaoğlu, E. (2009). *Medyalararasılık: Edebiyat Biliminde Yeni Bir Yaklaşım*. Selenge Yayınları. İstanbul.
- Lotman, Y. M. (2012). *Sinema Göstergebilimi*. Çeviren: Özügül O. Nirengi Kitap. Ankara.
- Markos. Kitabimukaddes. <https://www.kitabimukaddes.com/?sl=tr> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2024).
- Matta. Kitabimukaddes. <https://www.kitabimukaddes.com/?sl=tr> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2024).
- Wallace C. (1992). *Reading*. Editör: Candlin C.N ve Widdowson H.G. Language Teaching: A Scheme for Teacher Education. Oxford University Press. U.K

BÖLÜM 7

Mitokritik: Gilbert Durand'ın Arketipolojik Yöntemi ¹

*Medine SİVRİ²
Damla Ötenkuş³*

GİRİŞ

Günümüzde hala büyük bir çoğunluk mitlerin zamanı geçmiş ve unutulmuş anlatılar olduğunu düşünmektedir. Bunun yanlış bir görüş olduğunu anlamak için edebiyat eserlerine bakmak yeterlidir zira her metne kattıkları anlam değişiklikle beraber mitler, bu eserlerde tekrar tekrar üretilirler. Edebi eserleri çok daha iyi özümsemek ve çözümlenmek yararlandıkları mitleri keşfetmekten, onların eser içindeki yerlerini, anlatıya kattıkları anlamı anlamaktan geçmektedir. Mitokritik ise bu noktada devreye girmektedir. Edebiyatın ana kaynağı olan mitleri anlamak, okuduğumuz eserleri anlamının başlıca yoludur. Mitokritik yoluyla da mitlerin yer aldıkları metinlerdeki işlevleri, anlamları ve onlara katkıları incelenmektedir. Elbette ki mitlerin kendileri de başlıbaşına çözümlenmesi gereken bir dile sahiptir ve bu dili çözmek mitokritiğin temel amaçlarından olmuştur. Bu amaçla birçok düşünür mitokritiğe kendi açısından katkı yapmaya çalışmıştır:

Mit eleştirisi konusunda psikanalitik, yapısalcı, felsefi, antropolojik ve sosyolojik temelli çeşitli kuramcılar kendi özgün bakışlarını ortaya koymuşlardır (...) Sigmund Freud'u ve onun öğrencisi, analitik psikoloji okulunun kurucusu İsviçreli psikiyatr Carl Gustav Jung'u, Fransız psikanalitik ve psikiyatr Jacques Lacan'ı ve Avusturyalı psikanalitik Otto Rank'ı psikanalitik mit eleştirisi sınırları içerisinde değerlendirmek mümkündür. Kültürel çalışmalar içerisinde sosyal antropolojinin kurucusu olarak kabul edilen Britan-

¹ Bu makale, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı'nda, Prof. Dr. Medine SİVRİ'nin danışmanlığında hazırlanan 16.06.2023 tarihinde savunulan "Türk ve Kelt Mitlerinde Doğa Tapımı: Ağaç Kültü" başlıklı yüksek lisans tezinden çıkarılmıştır.

² Prof.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çeviribilim AD. medinesivri@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9407-9308

³ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunu, muserdamla@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0123-8286

KAYNAKLAR

- Aktulum, K. (2018). “İmgelemin Antropolojik Yapıları” ve Folklor: Gilbert Durand’ın Arketipsel Sınıflandırma Modeline Giriş. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. 10 (19), 1-14.
- Aktulum, K. (2021a). *İmgelem Çözümlemesine Giriş*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktulum, K. (2021b). Gilbert Durand ve Folklor: İmgelemin Antropolojik Yapıları’nda Hayvan İmgeleri ve Simgesel Değerleri. *Milli Folklor*, (129), 32-44.
- Aktulum, K. (2022). *Folklor Söylemi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Altuncu, A. (2014). Sümerlerde Tanrı Anlayışı ve Tanrılar Panteonu. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(7), 118-142.
- Aristodemou, M. (2011). Democracy or Your Life! Knowledge, Ignorance and the Politics of Atheism in Saragamo’s Blindness and Seeing. *Law, Culture and the Humanities*, 9 (1), 1-19.
- Bachelard, G. (2002). *Air and Dreams: An Essay on the Imagination of Movement*. Çev.: Edith R. Farrell ve C. Frederick Farrell. Dallas: The Dallas Institute Publications.
- Bayat, F. (2018). *Türk Mitolojik Sistemi-2*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Campbell, J. (2017). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Dilek, İ. (2014). Resimli Türk Mitolojisi Sözlüğü: Altay-Yakut. Ankara: Grafiker.
- Durand, G. (1999). *The Anthropological Structures Of The Imaginary*. Çev.: Margaret Sankey & Judith Hatten. Brisbane: Boombana Publications.
- Eliade, M. (2018). *İmgeler ve Simgeler*. Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: DoğuBatı.
- Eliade, M. (2019). *Kutsal ve Kutsal-Dışı*. Çev.: Ali Berktaş. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Frazer, J. G. (2020). *Altın Dal: Dinin ve Folklorun Kökenleri*. Çev.: Mehmet H. Doğan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Hesiodos. (2020). *Theogonia&İşler ve Günler*. Çev.: Azra Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Jung, C.G. (2016). *Analitik Psikoloji Sözlüğü*. Çev.: Nur Nirven, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Lacan, J. (1991). The Ego in Freud’s Theory and in the Technique of Psychoanalysis-Book II 1954-55. Çev.: Sylvana Tomaselli. Jacques-Alain Miller (Ed.), *The Seminar Of Jacques Lacan*. New York: Norton & Company.
- Mattiussi, L. (2014). Schème, Type, Archétype. https://univ-lyon3.hal.science/hal-00946734/file/LM_scheme-type-archetype.pdf, (erişim tarihi: 13.02. 2022).
- Sivri, M. (2022). Karşılaştırmalı Edebiyat Açısından Mit, Mitokritik ve Sembolik İmgelem. *BELGÜ*, (7), 48-58.
- Xiberras, M. (2002). *Pratique de l’imaginaire*. Quebec: Les Presses de l’Université Laval.
- Xiberras, M. (2015). *L’imaginaire*. Uppr Éditions.
- Yazır, E.M.H. (2008). *Güncel Türkçe ile Sadeleştirilmiş Kur’an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Akitap. <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=1&sc=4> (erişim tarihi: 24. 04. 2023). <https://www.seslisozluk.net/aksiyom-nedir-ne-demek/> (erişim tarihi: 12.02.2022).

BÖLÜM 8

Kahraman Olgusundan Hareketle Battal Gazi Hikâyelerinin Arketipsel Eleştirisi Bağlamında Tahlili

Begüm KURT¹

GİRİŞ

Türk anlatı sanatının geleneksel türlerinden biri olan halk hikâyeleri; destan devrini takiben değişen yaşam düzeninde ortaya çıkmış, yerleşik yaşam ile bireyselliğin arttığı yeni yaşam biçiminde, aşk ve kahramanlık konularını işleyerek nispeten gerçekçi, manzum ve mensur karışık, özne ve olay odaklı ürünler olarak şekillenmiştir. Türk halk hikâyelerinin dört ana kaynağından biri olan dinî-millî kahramanlık olayları etrafında teşekkül etmiş *Battal Gazi Hikâyeleri* ise İslamiyet sonrasında Anadolu sahasında ortaya çıkan ilk anlatılardan biri olmuştur. Sosyal yaşam kültürünü yansıtan ve aynı zamanda bunun bir parçası olan hikâye, oldukça uzun bir süre sözlü kültür ortamında varlığını sürdürmüştür. Destanî halk hikâyesi olarak nitelendirilen bu metinler, Battal Gazi'nin efsanevi hayatı etrafında teşekkül etmiş kahramanlık hikâyelerini içermektedir. 8. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen tarihi, edebi ve menkıbevi bir kişilik olan Battal Gazi, Arap kökenli bir kumandan olmakla birlikte, halkın muhayyilesinde bir Türk kahramanına dönüşmüş, Anadolu'nun Türk ve Müslümanlaşmasında rol oynayarak Türk tipi gaziliğin sembollerinden biri olmuştur. Emeviler'in Bizans'a karşı Battal Gazi'nin kumandanlığında yürüttüğü mücadeleleri ve yaptığı kahramanlıkları anlatan *Battal Gazi Hikâyeleri*, dünya anlatılarında görülen en yaygın ve kadim arketiplerden biri olan kahraman arketipinin görüldüğü metinler arasındadır. Hikâyelerin birer örnek teşkil ettiği kahramanlık fenomeni, her toplum için önemli olmuştur. Tarihi, siyasi ve sosyal düzlemde, toplumlar kahramanlara ihtiyaç duymuş, pek çok kahraman yaratmış, bu kahraman ihtiyacının karşılandığı ve sergilendiği alanlardan biri ise edebiyat olmuştur. Kolektif şuurun yarattığı bu kahraman tipleri kültürel olmakla birlikte evrensel niteliktedir. Bu doğrultuda çalışmada; derinlik psikolojisinin kurucu üç

¹ Doç.Dr., Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Edebiyatı AD., begumkurt@cag.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4509-5125.

SONUÇ

Arketipler bütün insanlığın ortak unsurlarını içeren evrensel sembollerdir. İnsanlığın ortak bilinçdışının edebi ürünlerde yinelenişini sergileyen pek çok arketip vardır. Geleneksel anlatı metinleri arketipsel simgelerin son derece yaygın ve sıklıkla işlendiği ürünlerdir. Edebi metinlerde insanlığın ortak kültürel deneyim ve yaşantısını bulmayı amaçlayan arketipsel eleştiri ise bunu kalıplar aracılığıyla elde etmeyi amaçlamaktadır. Arketipsel eleştiri içerik analizi gerektirir. Bu yapılırken estetik niteliği olan metinler, barındırdığı arketipler aracılığıyla yorumlanarak evrensel kültürün işlenişine odaklanılmaktadır. Arketipler, anlatılar aracılığıyla anlam ve işlev kazanır. Jung'un belirlediği anne, anima, animus, doğum, yeniden dünyaya geliş, ölüm, güçlülük, akıllı ihtiyar, sihir, çocuk, hilebaz, dev gibi imgelerden biri de kahraman arketipidir. Jung'a göre kendini gerçekleştirmenin temeli olan bilinçdışı ve bilincin uyumu bir izleneyi ifade etmektedir. Kahraman arketipi ise kolektif bilinçdışının yansıması olarak metinlerde persona ve eril savaşçı arketipi ile birlikte işlenmiştir. Hikâyelerde Battal Gazi'nin gerçekleştirmek istediği bir amacı ve bunun için çıktığı bir yol vardır. Jung, bu amacın her insanda var olduğunu iddia etmektedir. Battal Gazi sergilediği kahraman özellikleriyle benliğe ulaşma sürecinde gücüyle, zekâsıyla, dirayetiyle, azmiyle ve ülküsüne olan bağlılığıyla mücadeleler silsilesi yaşar. Büyük bir emelin peşinden ilerlerken yüce birey arketipi ve ruh arketipinin yansıması figürlerden destek almaktadır. Gölge arketipi ve onun karanlık yanını sergileyen hilebaz arketipi de Jung'un kuramıyla paralel olarak metne işlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Albayrak, N. (2005). Türk Halk Hikâyelerinin Genel Özellikleri, Tasnifi ve Taş Baskısı Halk Hikâyelerine Bazı Katkıları. Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan II, Osmanlı Araştırmaları XXVI içinde (s. 39-49), İstanbul: İSAM Yayınları.
- Alboğa, M. N. (2020). Battal Gazi Hayatı ve Tarihi Şahsiyeti. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- Arak, H. (2010). Kral Rother ve Seyyid Battal Gazi Destanları'nda İstanbul'u Fethetme Mücadelesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (11), 33-43.
- Bars, M. E. (2015). Türk Destan Kahramanı Tipi Bağlamında Battal Gazi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (36), 7-20.
- Baysal, N. (2021). Battal Gazi Destanı'nda Kahraman ve Kozmos İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 5 (3), 33-50.
- Demir, N. ve Erdem, M. D. (2006). Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı. Turkish Studies, 1 (1), 106-159.
- Ege, F. (2021). Campbell'in Monomit ve Jung'un Arketip Kavramları Bağlamında "Trak-Trak Kabakçığım" Masalının İncelenmesi. Humanitas, 9 (17): 231- 243.
- Gökeri, A.İ. (1979). Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması. Ankara Üniversitesi DTCE, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara
- Güneş, M. (2015). Arayıştan Yeniden Doğuşa Arketipsel Eleştiri Bağlamında Matmazel Noraliya'nın Koltuğu Romanı. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 7 (14), 57-80.
- Güzel, C. (2014). Monomit Teorisi Bağlamında Bayan Tooloy Destanı. TÜBAR, 36, 191-206.
- Jung, G. C. (1999). Keşfedilmemiş Benlik. İstanbul: İlhan Yayınevi.

- Jung, C. G. (2005). Dört Arketip. İstanbul: Metis Yayınları.
- Jung, C. G. (2010). İnsan Ruhuna Yöneliş. (Çev. Engin Büyükinial), İstanbul: Say Yayınları.
- Jung, G. C. (2015). Maskülen: Erilliğin Farklı Yüzleri. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kabalıcı, E. S. (2018). Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî Süreci Yazarlarının Romanlarının Arketipsel Eleştirii Yöntemiyle İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kaya, G. (2011). Battal Gazi Destanı'nın (343-675) Çeviri Yazısı ve Metin Sözlüğü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Köksal, H. (1983). Battalnamelerde Tip ve Motif Yapısı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Köprülü, M. F. (2004). Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Küçükhemek, M. ve Serarslan, M. (2020). Arketipsel Eleştirii Bağlamında Tender Mercies Filminde Bireyleşme. SineFilozofi Dergisi, Özel Sayı (2), 550-569.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1992). Battalname. TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 5, 206-208.
- Özçelik, M. (2009). Seyyid Battal Gazi. Ankara: Sistem Ofset.
- Öztürk, Z. (2017). Yenileşme Dönemi Türk Anlatılarının Arketipsel Eleştirii Yöntemleri İle İncelenmesi (1796-1895). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Pelister, T. G. (2017). Arketipsel Eleştirii Bağlamında Tiyatro Metinlerinde Gölge Arketipinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sakaoğlu, S. (1992). Battalname. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, 40 (1992), 67-74.
- Say, Y. (2009). Türk-İslam Tarihinde ve Geleneğinde Seyyid Battal Gazi ve Battalname. Ankara: Sistem Ofset.
- Serrican, E. (2015). Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramındaki Arketip Kavramının Edebiyata Yansması. International Journal of Social Sciences and Education Research, 1 (4), 1205-1215.
- Şenesen, R. (2018). Halk Hikâyesi Metinlerinin Nesne Dünyasından Örnekler. Asia Minor Studies, 6 (12), 272-296.
- Tiken, S. (2015). Latife Tekin'in Romanlarında Arketipsel Bir Motif: Yükseliş Deneyimi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (40), 150-157.
- Tuğluk, A. (2021). Edebiyat Yazıları II: Eleştirii Kuramları ve Metin Tahlilleri (Ed. Ulaş Bingöl, Enser Yılmaz) içinde (s. 111-129). İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Turgunbayer, C. (2007). Türk Dünyası Destanlarında Ortak Motifler Üzerine. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 24, 93-102.
- Turmuş, M. (2010). Battal Gazi ve Azerbaycan Kahramanlık Destanları. Motif, 3 (6), 65-73.
- Ukay, M. (2015). Jung Psikolojisi. Ankara: Yason Yayınları.
- Üçer, N., Dağlı, N. & Soyseven, E. (2020). Kahraman Miti, Olgusu ve Yolculuğu Üzerine Simgesel Bir İnceleme: Netflix "Hakan Muhafız". Dördüncü Kuvvet, 3 (1). 56-76.
- Yetim, S. (2020). Post-Heroik Romanda Kahraman. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

BÖLÜM 9

Üstkurmaca

Hasan SAKIN¹

GİRİŞ

Üstkurmaca kavramı edebiyat terimleri arasına görece geç bir tarihte girmiştir. Kavramın işaret ettiği olgu ise romanın kendisi kadar eskidir. Daha *Don Kişot*'tan itibaren üstkurmacanın farklı görünümlele karşımıza çıktığını görüyoruz. Bununla beraber üstkurmaca denince akla ilk olarak postmodernizm gelir. Kavramın kendisi zaten postmodern dönemde türetilmiştir. Üstkurmaca kavramı sanatın gerçeklikle olan ilişkisinde ciddi bir kırılmanın yaşandığı dönemin bir ürünüdür. Böyle bir kavrama edebiyat terimleri arasında neden rastlandığını anlamak için bu kırılmaların göz önüne alınması gerekir. Burada sanatın gerçeklikle olan ilişkilerinden ve modernizm-postmodernizm kavramlarından söz ettikten sonra üstkurmaca kavramını ana hatlarıyla tanıtmaya çalışacağız.

GERÇEK, GERÇEKÇİLİK VE KURMACA

Sanat ve gerçeklik arasındaki ilişkiler çok eski dönemlerden beri tartışılmıştır. Gerçeklik en genel şekilde “dış dünyada nesnel bir varoluşa sahip olan varlık, varolanların tümü, varolan şeylerin bütünü, bilinçten, bilen insan zihninden bağımsız olarak varolan her şey” olarak tanımlanır (Cevizci, 2005: 761). Kurmaca kavramı sanatın gerçeklikle olan ilişkisini tartışmak için iyi bir hareket noktasıdır. En genel haliyle tanımlamak gerekirse kurmaca “gerçek-olmayan”dır. Kurmaca evreni gerçek dünyanın karşıtı olarak konumlandırılır. Elbette kurmaca kavramının kapsayıcı olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Edebiyatı “kurmaca anlamındaki düşsel, yaratıcı yazı, kesinlikle gerçek olmayan yazı” şeklinde tanımlamak yetersizdir (Eagleton, 1990: 25), çünkü bu tanımın dışında kalmakla beraber edebiyatın kapsamına giren başka türler de vardır. Dolayısıyla “kurmaca”nın görece dar bir kapsama sahip olduğu söylenebilir.

Kurmaca her ne kadar “gerçek-olmayan” olarak tanımlansa da gerçeklik kurmacaya kaynaklık eder. Diğer bir ifadeyle, kurmaca, aksini iddia etmediği sürece gerçek dünya-

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD. hasansakin@cag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5947-4399

KAYNAKLAR

- Adorno, T. W. (2012). *Edebiyat yazıları*. (S. Yücesoy ve O. Koçak, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Adorno, T. W. vd. (2016), *Estetik ve politika: realizm-modernizm çatışması*. (E. Gen, T. Belge ve B. Aksoy, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Barry, P. (2009), *Beginning theory*. Glasgow: Manchester University Press.
- Bolat, T. (2019), *Türk romanında üstkurmaca (1980-2000)*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Cevzici, A. (2005), *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Demir, Y. (2008), Haziran-Temmuz-Ağustos). Üst(ü)kurmaca a(n)l(a)tı roman. *Hece: Modernizmden Postmodernizme Özel Sayısı*, 39(138-139-140).
- Dervişcemaloğlu, B. (2014), *Anlatıbilime giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Eagleton, T. (1990), *Edebiyat kuramı*. (E Tarım, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Ecevit, Y. (2014), *Türk romanında postmodernist açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Eco, U. (2015), *Anlatı ormanlarında altı gezinti*. (K. Atakay, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Genette, G. (2011), *Anlatının söylemi: yöntem hakkında bir deneme*. (F. B. Aydar, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Harvey, D. (2012), *Postmodernliğin durumu*. (S. Savran, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Koçakoğlu, B. (2012), *Anlamsızlığın anlamı postmodernizm*. Ankara: Hece Yayınları.
- Moran, B. (2009). *Türk romanına eleştirel bir bakış - 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2010). *Türk romanına eleştirel bir bakış - 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Williams, R. (1990), *Marksizm ve edebiyat*. (E. Tarım, Çev.). İstanbul: Adam Yayınları.

BÖLÜM 10

Oyun, İroni, Mizah, Parodi, Pastiş

Hatice GÜNDOĞAN¹

GİRİŞ

Edebiyat, temel malzemesi dil olan bir sanat dalıdır. Edebiyat-dil ilişkisi, karşılıklı bir etkileşim ve dönüşüm sürecini bünyesinde barındırır. Bu süreç dilin, edebi yaratıcılığı mümkün kılan temel unsur olması kadar, edebiyatın da dili sürekli dönüştüren ve yenileyen bir güç olmasına dayanır. Dil, edebi eserlerde farklı biçimlerde kullanıldıkça zenginleşir ve gelişir. Aynı zamanda edebiyat, dilin sunduğu imkanları kullanarak yeni düşünce ve ifade biçimlerini keşfeder.

Edebiyatta, duygular, düşünceler, olaylar ve hayaller dil aracılığıyla ifade edilir. Yazarlar, dili kullanarak okuyucularına duygu ve düşüncelerini aktarırlar. Dil, bu anlamda yazar ile okuyucu arasında bir köprü görevi görür (Eagleton, 2011, 32). Bununla birlikte edebiyat, dilin estetik potansiyelini ortaya koyar. Şairler ve yazarlar, dilin ses, ritim, anlam ve biçim olanaklarını kullanarak estetik değerler yaratırlar. Özellikle şiirde, dilin ritmik ve melodik yapısı ön plana çıkar. Aynı zamanda edebiyat, dili dönüştüren ve yeniden inşa eden bir süreçtir. Yazarlar, dilin sınırlarını zorlayarak yeni ifade biçimleri geliştirirler. Bu, dilin sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olmasını sağlar ve yeni kavramların, kelimelerin ve yapıların ortaya çıkmasına imkân verir (Bakhtin, 2001; 84).

GELENEKSEL'DEN MODERN'E, MODERN'DEN POSTMODERN'E

20. yüzyılın başlarında roman estetiği, biçim, kurgu, imge, anlatı teknikleri ve zaman algısı bakımından geleneksel (yansıtmacı) roman estetiğinden bazı farklılıklar gösterir. Geleneksel roman estetiği, genellikle gerçekliği doğrudan ve ayrıntılı bir şekilde yansıtmayı amaçlarken, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan modern roman anlayışları, gerçekliğin daha öznel ve karmaşık bir şekilde ele alınmasına odaklanır (Işıksalan, 2007, 419). Modernist yazarlar tarafından geliştirilen **bilinç akışı tekniği**, karakterlerin iç dünyasını, düşün-

¹ Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, hgundogan@ahievran.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7764-3720

KAYNAKLAR

- Aktulum, K. (2000). Metinlerarası ilişkiler. Türkiye: Öteki Yayınevi.
- Aşkaroğlu, V. (2022). Postmodernizm. Palme Yayınevi: Ankara
- Aygün, A. (2008). Tutunamayanlar'da "Oyun" Kavramı. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi. Ankara.
- Aytaç, G. (1999). Genel Edebiyat Bilimi. Papirüs Yayınları: İstanbul.
- Bakhtin, M. (2001). Karnaval'dan Romana, çev. C. Soydemir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Işıksalan, N. (2007). Postmodern Öğreti ve Bir Postmodern Roman Çözümlemesi: Kara Kitap/Orhan Pamuk. Anadolu University Journal of Social Sciences/Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2).
- Eagleton, T., & Birkan, T. (2011). Edebiyat kuramı: giriş. Ayrıntı.
- Ecevit, Y. (2001). Türk romanında postmodernist açılımlar. Türkiye: İletişim.
- Emre, İ. (2004). Postmodernizm ve edebiyat. Türkiye: Anı.
- Harvey, D., Savran, S. (1996). Postmodernliğin durumu: kültürel değişimin kökenleri. Türkiye: Metis Yayınları.
- Özata, C. (2019). Beckett'in "Godot'yu Beklerken"inde Baudrillard'ın Postmodern Hiper Gerçeklik Anlayışı. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(37), 87-95. <https://doi.org/10.30794/pausbed.546009>
- Moran, B. (1996). Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2 (4. Baskı). İstanbul: İletişim.
- Sazyek, H. (2002). Türk Romanında Postmodernist Yöntemler ve Yönelimler. Hece Dergisi. 65/66/67, 493-509.

BÖLÜM 11

Edebiyat-Sinema İlişkisi Bağlamında Bir Uyarlama Örneği: “Uçurtmayı Vurmasınlar”

Sevinç YILDIZ¹

GİRİŞ

Sinema ve edebiyat, birbirinin olanaklarından istifade eden iki güçlü sanat dalıdır. Sinema, edebiyat da dâhil olmak üzere müzik, resim, heykel gibi birçok sanat dalıyla iç içedir. Bir filmin içinde bu sanat dallarına ait unsurları görmek seyirciyi şaşırtmamalıdır. Hatta bazen filmler özgün senaryolara sahipken bazen farklı sanat kollarından esinlenerek hazırlanmış senaryolar üzerinden çekilir. Türk ve dünya sinemasında film senaryolarının önemli bir kısmının hikâye ve romanların hatta bazen resimlerin dönüştürülmesiyle oluştuğu görülür.

Edebiyat, sinemaya gerek konu ve tema gerek karakter/tip ve öykü gerekse dil ve anlatım bakımından geçmişten bugüne kadar sinema tarihi boyunca her zaman katkı sağlamıştır. Elbette bu ilişki tek taraflı değildir. Sinemanın da edebiyata bilhassa yakın dönem Türk ve dünya edebiyatına sinematografik bakış ve dil unsurları açısından özellikle romanın anlatım tekniklerine, kurgu, içerik ve biçimine ciddi katkıları olmuştur.

Edebiyat ve sinemanın kesişim kümesi oldukça geniş ve zengindir. Film gibi roman da hayatı tüm doğruluğuyla sunmaya meyleder ve sonsuzluğun peşindedir. Her ikisi de bir nevi kitle iletişim aracıdır denebilir ve kültür ile medeniyetin gelişmesine, genişlemesine katkıda bulunur. Her iki tür de insanları bilgilendirir, eğlendirir, haberdar eder, onların estetik zevkine hitap eder, bakış açılarını geliştirir. Zaman zaman insanları düşündürür, soru sordurur, tartışmaya sevk eder, onlarda bir bilinç ve farkındalık oluşturur. Edebiyat ve sinemanın benzerlikleri daha çok içeriğe/muhtevaya hitap ederken temel farklılıkları ise biçimseldir. Romanda sanatçı, duygu ve düşüncelerini ortaya koyarken lisan, yazım ve noktalama, kelime, cümle, paragrafları kullanarak konu, zaman, vaka, mekan, karakter

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD.
sevincyildiz@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8402-0444

ristinin yine yazar Feride Çiçekođlu olması önemlidir; ancak yazar ve senarist aynı kişi bile olsa sinema ve edebiyatın anlatım biçimleri ve dilleri farklı olduğu için roman senaryoya dönüştürülürken yeniden yorumlanmış ve kurguda yukarıda örneklerle anlatıldığı üzere önemli değişiklikler yapılmıştır. Yönetmen Tunç Başaran, romanın temel duygusu, temaları ve anlam dünyasını önemli ölçüde korumuş olsa da kendi perspektifini ve sinematografik bakışını merkeze koyarak etkili bir film dili kullanımını ve sinema sanatının imkanlarıyla ortaya yeni bir sanatsal üretim çıkarmayı başarmıştır. Gerek roman gerekse film, bireysel ve toplumsal travmalarla yüzleşmeyi sağlamış, sanatı bir katharsis/sanatsal sağaltım aracı kılarak seyircinin hem gönlüne hem zihnine dokunmayı başarmış, birbiriyle temaslı ama bir o kadar da bağımsız, edebiyatımızda da sinema tarihimizde de klasik yapıtlar arasına girmiş iki önemli eserdir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, H. *Film Çözümlemeleri*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. erişim tarihi: 10 Haziran 2024.
- Aktulum, K. (2018). *Sinema ve Metinlerarasılık, Filmler Arası Etkileşimler ve Aktarımlar*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Asiltürk, C. (2014). *Sinemada Diyalektik Kurgu-Filmin Dili*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Bildirici, H. (2023). *Perdedeki Öykü-Öyküden Sinemaya Uyarlamalar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Çakır, S. (2019). Sinema ve Edebiyat İlişkisine Yöntemsel Bir Bakış. *SineFilofofi Dergisi 2019 Özel Sayısı*, sayfa: 437-452.
- Çetin, Z. (1999). *Bir Anlatı Formu Olan Romanın Sinemaya Uyarlanması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiçekođlu, F. (2015). *Uçurtmayı Vurmasınlar*. İstanbul: Can Yayınları.
- Deleuze, G. (2022a). *Sinema II Zaman-İmge*. İstanbul: Norgunk Yayıncılık.
- Deleuze, G. (2022b). *Sinema I Hareket-İmge*. İstanbul: Norgunk Yayıncılık.
- Durmaz, F. (2013). *Romandan Sinemaya Uyarlamalar (1960-1986)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Erdoğan, E. (2024). Peyami Safa Uyarlamalarının Görüntüsü. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*. yıl: 27, sayı: 330-331-330 Türk Sineması Özel Sayısı, cilt 2. sayfa: 330-331-330
- Kale, Ö. (2010). *Türk Romanının Yeşilçam Macerası*. Konya: Dijital Sanat Yayıncılık.
- Kale, Ö. (2012). Romandan Uyarlanan Filmler Nasıl Başarılı Olabilir?. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, y. 4, S. 8, s. 79-87.
- Kracauer, S. (2015). *Film Teorisi-Fiziksel Gerçekliğin Kurtuluşu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Monaco J. (2001). *Bir Film Nasıl Okunur? Sinema, Medya ve Mültimedya Dünyası*. İstanbul: Ođlak Yayıncılık
- Yıldız, S. (2021). *Sosyal Kimlik Kuramına Göre Türk Romanında 1960 Darbesi, 1971 Muhtırası, 1980 Darbesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

BÖLÜM 12

Klasik Türk Edebiyatı Metinlerine Ontolojik Yaklaşımlar: Nef'i'nin “Ol” Redifli Gazelinin İncelenmesi

Salih ÖZYURT¹

GİRİŞ

Şairler, şiirlerinde kadim anlaşma aracı olan sözü duyurarak görevlerini tamamlamışlardır. Zengin manalar ifade eden şiirleri topluma, insanlığa mal olmuştur. Bu mal oluş sürecinde şiirin derin anlam tabakasını çözmek de önemli bir uğraşı ve uzmanlığı gerektirmektedir. Nef'i de kendi devrinin övgü şairi olarak söylediklerini klasik gelenekte olduğu gibi mutlaka bir temele oturtmuştur. İnşa edilmiş değerli söz hazineleriyle derinlemesine tahlile, özellikle de ontolojik bakımdan tahlile ihtiyaç duyan dikkate değer şiirler bulunmaktadır. Bunlardan biri de *Divan*'ndaki 83. Gazeli olan “ol redifli” gazelidir. İnceleyeceğimiz gazel, şairin gür sesinin sert tınlarını bastıran duygulu kalbinin çarpınışları hükmündedir. Bu çarpınışlarda alçakgönüllü, gururdan arındırılmış temiz bir kalp, dünyaya lakayt kalenderce bir tutum ve zamana ve zamaneye karşı başı dik bir duruşla âşıklık meydanına dâhil olan bir kimse görülür. Şiirin derin katmanları bu kalender insanı her yönüyle görünür kılan edebî numuneler hükmündedir. Çalışmada şiirin derin katmanları Tunalı'nın ontolojik tahlil yöntemiyle incelenmiştir.

İnceleme metodları klasik şiir sahasında «şerh» olarak adlandırılır. Şerh, bir metni detaylı bir şekilde analiz etme ve anlamlandırma sürecini ifade eder ve bu süreç klasik ve modern olmak üzere iki farklı yaklaşımla incelenmiştir. Klasik şerh yaklaşımında, metnin anlamı genellikle dini ve tasavvufi çerçevede, geleneksel yorumlar doğrultusunda ele alınır ve yalnızca bu öğelerle sınırlı kalır. Ancak klasik şerh yaklaşımının bu derin ve garra/parlak manalı şiirleri çözümleme de tam olarak yeterli olmayacağı da bilinen bir gerçeklik olarak durmaktadır. Bu nedenle bu şiirlerin çözümlenmesinde modern şerh yaklaşım-

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı AD. sozyurt@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9535-7357

Ontolojik açıdan incelediğimiz Nef'î'nin, "ol" redifli gazeli, anlam katmanları açısından farklı benzetme unsurları ile bir ontolojik katmanlar bütünlüğünü oluşturmaktadır. Gazeldeki beyitlerdeki sözdizimleri ve kelimelerin mısra içindeki birbirleri ile olan ilişkileri bakımından ritmik ve anlamsal tabakalar oluşturmuştur.

Nef'î'de öfke üslubunun yumuşadığı, alçak gönüllü arifçe bir tutuma yani kalenderce bir tavra dönüştüğü görülmektedir. Bu aslında şairin kaynaklarda çokça belirtildiği gibi kararsız kişiliğini değil, kararlı, sabit-kadem ve rikkatli bir karakter yapısını açığa çıkarmaktadır. Bu da şairin şiirlerinde alçak gönüllüğü kararlı bir kişilik ile bütünleştirdiği ve farklı bir ontolojiye (varlığa) dönüştürdüğü ifade edilebilir. Özellikle bu karakter yapısını ontolojik tahlilinde son aşaması olan karakter tabakasının bir timsali konumunda olan altıncı beytindeki minnetsizlik duygusunda daha belirgin olduğu görülür. Bu şair açısından da şiir açısından da ontolojik bir evrim ve dönüşüm olduğu da söylenilebilir. Buradan hareketle de ontolojik tahlilin klasik şiirin mana evrenini oldukça zenginleştireceği de aşikârdır.

KAYNAKLAR

- Akkuş, M. (2018). *Nefi Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Akkuş, M. (2006). "Nef'î". TDV İslam Ansiklopedisi, 32, 523-525.
- Bayram, Y. (2008). "Divan Şiiri Metinlerinin Ontolojik Tahlili". *Prof.Dr.Abdülkadir Karahan Anısına Uluslararası Divan Edebiyatı Sempozyumu*, 27-28 Mayıs 2008, 167-182, İstanbul: Beykoz Belediyesi.
- Mengi, M. (2002). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi-Metinler*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Pala, İ. (2009). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sürücü, Ö. (2022). Ontolojik Analiz Yöntemiyle Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman" Şiirinin İncelenmesi. *Journal of Literature and Humanities*, 68, 67-73.
- Tunalı İ. (1998). *Eстетik*. İstanbul: Remzi Kitabevi

BÖLÜM 13

Vahşiliğin Diyalektiği Postkolonyal Edebiyatta Öteki-Yazı-Ceza- Vahşilik: Franz Kafka ve “Ceza Kolonisinde”

Kadriye ÖZTÜRK¹

GİRİŞ

Bu çalışmada postkolonyal söylemlerden, edebiyata ilişkin kuramlardan ve tanımlamalardan yola çıkılarak koloni dönemi, diğer adı ile sömürge dönemi olguları, bu olguların vahşilik veya barbarlıkla ilişkisi Batılı-Batılı olmayan kutupluluğu bağlamında ele alınarak; öteki, yazı, ceza ve vahşilik olguları edebi bir eser örneğinde gösterilmeye çalışılacaktır. Vahşiliğin bir diyalektik felsefe aracılığı ile medeniyet kavramına zıtlık olarak gözler önüne serildiği irdelenerek, buna karşılık medeniyetin içinde gizlenmiş bir vahşiliğin üzerinde durularak, bir edebi eser analiz edilmesi hedeflenmektedir. Öncelikle kavramsal boyutta “Diyalektik” olgusuna bakacak olursak, bu kavramın kökünde “diyalog” kavramı ile benzerlik taşıdığı, Antik Dönemde Platon’da belirli görüşlerin ve fikirlerin konuşma yoluyla belli noktalara değinerek sınanması tekniği olduğu görülmektedir. Kavram daha sonra Aristoteles, Kant, Hegel, Horkheimer ve Adorno tarafından da değişik bağlamlarda ele alınmıştır (Nünning 2001, 111). Bu çalışmada ise “vahşiliğin diyalektiği” olgusunun kültürel ve coğrafi merkez konumunda olan ile, yani güçlü Batıda ve kültürel ve coğrafi olarak kenarda kalan yani Batı dışı olanda nasıl değişkenlik gösterdiği ve farklı alımlamalara yol açabileceği; vahşilik teriminin konum ve güç ile ilişkisi arasında bağdan yola çıkılarak edebi eserlerde ne kadar önem taşıdığı üzerinde durulacaktır. Bu da şu demektir; Batı uygar, yazı kültürüne sahip, yüksek bir kültürü ortaya çıkaran konumunda iken ve “öteki olan” ise vahşi ve barbar olarak nitelendirilir, buna karşın aslında Batının da barbar olabileceği ve ötekine vahşet uygulayabileceğine dair birtakım göstergeler de bulunmaktadır, ki bunlar edebi eserlerde yerini almaktadır. Batının egzotik diye nitelendirdiği coğrafyalarda kendine yeni yerleşim yeri aramasının ekonomik olarak temelinde, kendinde

¹ Prof.Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi AD. kozturk@anadolu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0001-5114-0204

KAYNAKLAR

- Albert, C. & Disselnkötter, A. (2002). »Inmitten der Strafkolonie steht keine Schreibmaschine« Eine Re-Lektüre von Kafkas Erzählung?. *Internationales Archiv für Sozialgeschichte der deutschen Literatur* <https://doi.org/10.1515/IASL.2>, 167-184.
- Arslan Yılmaz, H. (2021). *Kafka'nın Ceza Sömürgesi Bağlamında Sanatsal İçerik Olarak Şiddet*. (Tez Çalışması).
- Ashcroft, B. & Griffiths, G. & Tiffin, H. (1989). *The Empire writes back. Theory and practice in postcolonial literatures*. London and New York: Routledge.
- Aytaç, G. (1978). *Çağdaş Alman Edebiyatı Tarihi*. Ankara Üniversitesi Yayını.
- Bachmann-Medick, D. (1996). *Cultural turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften*. Fischer Verlag.
- Becker, B. (2003). *Metaphysische Sehnsucht und existentielle Verzweiflung. Kabbalistische Motive und Gnosis ohne Erlösung in Erzählungen Franz Kafkas*. (Tez Çalışması)
- Biti, V. (2001). *Literatur- und kulturtheorie. Ein Handbuch gegenwärtiger Begriffe*. Rowohlt's Enzyklopädie.
- Chakrabarty, D. (2007). *Avrupa'yı Taşralaştırmak. Postkolonyal Düşünce ve Tarihsel Farklılık*. (Çev. İlker Cörüt). BÜTEK.
- Düzgün, Z. (2024). *Franz Kafka'nın 'Die Verwandlung' Adlı Eserinin Hermenötik Bakış Açısıyla Çeviri Eleştirisi*. (Tez çalışması)
- Graichen, G. & Gründer, H. & Diedrich, H. (2005). *Deutsche Kolonien. Traum und Trauma*. Ullstein Buchverlage.
- Güner, M. (2019). *Franz Kafka'nın Eserlerinde İnsanın Hayata Karşı Tavrının Sonucunda Varoluşunun Şekillenmesi*. (Tez çalışması)
- Kafka, F. (2022). *Ceza Kolonisinde. Franz Kafka*. (çev. Ahmet Arpad). İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Kafka, F. (2006). *In der Strafkolonie. Text und Kommentar*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Keleş, A. (2016). *Franz Kafka'nın Dava Ve Şato Romanlarının Film Uyarlamaları Örneğinde Edebiyat İle Film Arasında Medyalar Arasılık İlişkileri*. (Tez çalışması).
- Kızıltuğ, K. (2002). *İletişim Açısından Modernist Edebiyat: Franz Kafka'nın Yapıtlarında Modernliğin Sunumu*. (Tez Çalışması)
- Lützel, P. M. (2005). *Postmoderne und Postkoloniale Literatur. Diskurs-Analyse-Kritik*. Aisthesis Verlag.
- Maren-Grisebach, M. (1970). *Methoden der Literaturwissenschaft*. UTB. Francke.
- Mihály, C. (2012). "Fremdheit als ausgeblendete Identität Bemerkungen zu Kafkas In der Strafkolonie". *Mitteilungen aus dem Brenner-Archiv*, Jahrgang 31, Heft 31 (2012), 45-67.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İletişim Yayınları.
- Nünning, A. (2001). *Metzler Lexikon Literatur- und Kulturtheorie. Ansätze, Personen, Grundbegriffe*. Stuttgart, Weimar: Metzler.
- Nünning, A. & Nünning, V. (2003). *Konzepte der Kulturwissenschaften. Theoretische Grundlagen - Ansätze - Perspektiven*. J. B. Metzler.
- Osterhammer, J. (2006). *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. München: C.H. Beck. 5.Aufl.
- Öztürk, K. (2007). *Die Postkoloniale Wende in der deutschsprachigen Literatur im Bezug auf das Fremde*. Eskişehir: Gülen Ofset.
- Rieger, J. (2012). "Komische Strafen, Strafende Komik: Kafkas 'Tropische Münchhausiade' In Der Strafkolonie". *Oxford German Studies*, 41:2, 236-253, DOI: 10.1179/0078719112Z.00000000014
- Schwarz, T. (2015). "Hybridität. Ein begriffsgeschichtlicher Aufriss". *ZiG. Zeitschrift für interkulturelle Germanistik*. Transcript, 163-180.
- Seiler, B. W. (2020). "Kafkas Erzählung In der Strafkolonie und ihre »unverwischbaren Fehler« " : *Dtsch Vierteljahrsschr. Literaturwiss. Geistesgesch.* 94, 87–101.
- Sivri, M. & Çelik, F. (2016). "Ceza Sömürgesi ve Otoriteryanizm Kafkaesk bir Yaklaşım", *folklor/edebiyat*. Cilt 22, sayı:86,2016/2, 77-92.
- Street, J. B. (1973). "Kafka Through Freud: Totems And Taboos In "In Der Strafkolonie"" *Modern Austrian Literature*, Vol. 6, No. 3/4, 93-106.
- Şen, O. & İnal, U. (2022). "Kafka'nın Ceza Sömürgesi Üzerine bir İnceleme". *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*. Cit 7. Sayı 1, 73-86.
- Varela, M. D. M. C. & Dhawan, N. (2005). *Postkoloniale Theorie. Eine kritische Einführung*. Transcript.

- Waldenfels, B. (1997). *Topographie des Fremden. Studien zur Phänomenologie des Fremden 1*. Suhrkamp Verlag.
- Williams, R. (2024). *Anahtar Sözcükler. Kültür ve Toplumun Sözcüğü*. (Çev. Savaş Kılıç). İletişim Yayınları.
- Young, R. J. (2016). *Postkolonyalizm. Tarihsel Bir Giriş*. (Çev. Burcu Toksabay Köprülü&Sertaç Şen.) İstanbul: Matbu Kitap.
- Zechlin, E. (1942). “Das europäische Weltbild und die Entdeckung Amerikas”. *Zeitschrift für Politik*. Vol. 32, No. 11. Nomos Verlagsgesellschaft mbH, 745-761.
- Zilcosky, J. (2004). “Wildes Reisen Kolonialer Sadismus und Masochismus in Kafkas »Strafkolonie«”. *Weimarer Beiträge* 50. 1, 33-54.
- Wikipedia. Strafkolonie. <https://de.wikipedia.org/wiki/Strafkolonie> (erişim tarihi 14.05.2024)
- Wikipedia. Jungesellenmaschine. <https://de.wikipedia.org/wiki/Jungesellenmaschine> (erişim tarihi 21.05.2024)
- Resim 1. (<https://hoerspiel-kritiker.kirschproduktion.de/podcast/franz-kafka-in-der-straftkolonie-hoerspielbearbeitung-von-thomas-kirsche/>) (erişim tarihi 14.05.2024)
- Resim 2. <https://www.journal21.ch/artikel/ausstellung-ueber-den-ausstellungsmacher> (erişim tarihi 14.05. 2024)

BÖLÜM 14

Postkolonyal Söylemde Başat Frankofon Perspektifler

Pınar İNCEEFE¹
Sibel KUŞCA GÜNGÖR²

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılda yalnızca beşeri bilimlerin akademik çevrelerinde değil, aynı zamanda tarih, antropoloji ve siyaset bilimi gibi çeşitli disiplinlerin pratiklerinde de görünürlüğünü artıran postkolonyal çalışmalar, tarihin kolonyalist bilgi ve söylem inşasına karşı antkolonyalist ve antiemperyalist bir söylemsel cephe olarak ortaya çıkan eleştirel bir disiplindir. Tematik, metodolojik ve kavramsal yönleriyle postkolonyalizmin eleştirel teoride yer bulması 1970’li yıllara dayansa da kendisi de diasporik bir ürün olan kavramın yankıları, yapısal avrupamerkezcilik meselesini dolaysızca hedef alan ilk çalışmalara kadar geri götürülebilir. Braidotti’ye göre (2021), postkolonyal çalışmalar, tıpkı günümüz post beşeri bilimlerin kadın hakları hareketi, ırkçılık karşıtlığı, nükleer karşıtlığı ve çevrecilik hareketleri gibi “*Batı modernitesinin yapısal ötekilerinin sesidir.*” (138) Bu yönüyle, postkolonyal teorinin nesnesi bağımsızlık sonrası edebiyat ve kültür olsa da kavramın kuramsal altyapısını en genel anlamıyla Batı modernitesini ve hatta avrupamerkezcü hümanist temsili var eden koşullara karşı bir eleştirel duruş oluşturur.

Robert Young’a göre (2003), postkolonyalizmin bilinçli bir siyasi felsefe olarak başlangıcını 1955 yılında gerçekleştirilen Bandung Konferansı’na kadar geri götürmek mümkündür (17). Bandung Konferansı, Asya ve Afrika ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerinin ve antiemperyalist direnişin önemli bir sembolü olarak öne çıkar. Bu konferansta, bağımsızlık kazanmış veya bağımsızlık mücadelesi veren ülkeler ilk kez bir araya gelir ve küresel

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Sanat, Tasarım Ve Mimarlık Fakültesi, Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Anasanat Dalı, pinarinceefe@duzce.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4455-2061.

² Öğr. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Kurumsal İletişim Uygulama ve Araştırma Merkezi, sibel.kuscagunor@ogu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8690-8148.

Bu makalede kullanılan İngilizce ve Fransızca metinlerin Türkçe çevirileri makalenin yazarları tarafından gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Postkolonyal teori, sömürge döneminde üretilen bilgi, söylem ve temsil biçimlerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir; sömürgeci güçlerin kurduğu hiyerarşı, tahakküm ve kimlik politikalarını sorgular. Kültür, dil ve kimlik kavramlarını hem sömürge dönemi boyunca hem de sömürge sonrasında, sömürgeci güçler ve kolonileri arasındaki simetrik olmayan ilişkileri inceler.

Frankofon postkolonyal düşünce, özellikle Fransa'nın sömürge geçmişine sahip bölgelerindeki ülkelerin ulusal bağımsızlık mücadelelerinde veya bağımsızlıklarını kazandıktan sonraki dönemlerinde kimlik oluşumlarına odaklanır; bu süreçte yaşanan linguistik, sosyolojik, kültürel, ekonomik ve sosyopolitik değişimleri tartışır. Bu çalışmada, postkolonyal teorinin Frankofon yaklaşımlar tarafından nasıl derinleştirildiği ve zenginleştirildiği, belirlenen başat düşünürlerin referansları ışığında ele alınmıştır.

Çalışmada odaklanılan başat isimler olan Aimé Césaire, Franz Fanon ve Albert Memmi'nin Frankofon postkolonyal düşünceye katkıları, epistemolojiden politikaya uzanan geniş bir yelpazeyi kapsayan bir düşünce sisteminin çeşitli boyutlarına ışık tutar. Ortak bir tarihsel sorunsalı ele alan bu üç düşünür, entelektüel ve akademik kaynaklarının yanı sıra kişisel deneyimlerinden beslenen özgün perspektifler geliştirir. Césaire'ın Marksist ve postkolonyal düşünceyi bir araya getirmesi, Fanon'un sömüren ve sömürülen bireyler arasındaki psikopatolojik dinamikleri psikiyatri perspektifinden analiz etmesi ve Memmi'nin kişisel deneyimlerinden yola çıkarak melez bireyin konumunu, linguistik dilemmasını tariflemesi, Frankofon postkolonyal söylemi inşa eden tamamlayıcı unsurlar olarak öne çıkar.

KAYNAKLAR

- Ashcroft, B., & Ahluwalia, P. (2001). *Edward Said*. Routledge.
- Braidotti, R. (2021). *İnsan Sonrası Bilgi* (Ö. Karakaş, Çev.). Kolektif Kitap.
- Brozgal, L. N. (2018). *Against Autobiography: Albert Memmi and the Production of Theory*. University of Nebraska Press.
- Césaire, A. (1955). *Discours Sur Le Colonialisme*, Présence Africaine.
- Corcoran, P. (2007). *The Cambridge Introduction to Francophone Literature*. Cambridge University Press.
- Deniau, X. (1983). *La Francophonie*. Presses Universitaires de France.
- Depestre, R., & Césaire, A. (2000). An interview with Aimé Césaire. İçinde R. Depestre (Ed.), *Discourse on colonialism* (ss. 79–94). NYU Press.
- Dugas, G. (2001). *Albert Memmi: Du Malheur D'être Juif Au Bonheur Sépharade*. Nadir.
- Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton University Press.
- Fanon, F. (1952). *Peau Noire, Masques Blancs*. Éditions du Seuil.
- Fanon, F. (2002). *Les Damnés De La Terre*. Paris, France: La Découverte / Poche.
- Forsdick, C., & Murphy, D. (Eds.). (2009). *Postcolonial Thought in the French-Speaking World*. Liverpool University Press.
- Koos, L. R. (2003). "Colonial Culture as Francophone? The Case of Late Nineteenth-Century Algeria". İçinde K. Salhi (Ed.), *Francophone Post-Colonial Cultures: Critical Essays* (ss. 17-27). Lexington Books.
- Majumdar, M. A. (2007). *Postcoloniality: The French Dimension*. Berghahn Books.

- Memmi, A. (1973). *Portrait Du Colonisé Portrait Du Colonisateur*. Petite Bibliothèque Payot.
- Moura, J.-M. (1998). *La Littérature Des Lointains: Histoire De L'exotisme Européen Au XXe Siècle*. Champion.
- Rabaka, R. (2015). *The Negritude Movement: W.E.B. Du Bois, Leon Damas, Aimé Césaire, Léopold Senghor, Frantz Fanon, and the Evolution of an Insurgent Idea*. Lexington Books.
- Reclus, O. (1883). *France, Algérie Et Colonies*. Librairie Hachette.
- Reclus, O. (1899). *Le Plus Beau Royaume Sous Le Ciel*. Librairie Hachette.
- Sartre, J.-P. (1973). "Préface". İçinde A. Memmi, *Portrait Du Colonisé Portrait Du Colonisateur*. Petite Bibliothèque Payot.
- Stavrianos, L. S. (1981). *Global Rift: The Third World Comes of Age*. William Morrow and Company.
- Strike, J. (2003). *Albert Memmi: Autobiographie et Autographie*. L'Harmattan.
- Théliol, M. (2015). *Léopold Sédar Senghor: De La Négritude À La Francophonie..* 50Minutes.fr.
- Turan, Ö. (2007). Kara Atlantik'in Şiirsel Söylevi: Aimé Césaire, Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar, 5, 265-281.
- Ünlü, B. (2011), Frantz Fanon: Ezilenlerin ve Mülksüzlerin Düşünürü, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1, 17.
- Wilder, G. (2005). *The French Imperial Nation-State: Négritude and Colonial Humanism Between the Two World Wars*. University of Chicago Press.
- Wilder, G. (2015). *Freedom Time: Négritude, Decolonization, and the Future of the World*. Duke University Press.
- Wright, R. (1956). *The Colour Curtain: A Report for the Bandung Conference*. Dennis Dobson.
- Young, J. C. Robert. (2003). *Postcolonialism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

BÖLÜM 15

Yapıbozum

Kâzım YETİŞ¹
Nur DOĞAN²

GİRİŞ

Jacques Derrida'nın düşüncelerinin üzerine temellenen yapıbozum, İkinci Dünya Savaşı sonrasında postmodern eleştiri sistemini ifade etmektedir. Yapıbozum, aynı zamanda yapışöküm, postyapısalcılık ve dekonstrüktivist eleştiri olarak da adlandırılmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından dekonstrüktivist (yapısal analiz) edebiyat eleştirisi, postmodern edebiyat eleştirisinde önemli bir merhale olarak değerlendirilir. Döneminde yeterli verilere dayanmadığı için tenkit edilen³, fakat daha sonra eleştiri dünyasında bir aşama kabul edilen yapıbozum/dekonstrüktivist anlayışı tabiatıyla Derrida'nın ileri sürdüğü görüşler ışığında irdeleyeceğiz.

Yapıbozumcular; akli merkeze yerleştirerek hakikate ulaşmanın rasyonalite ile mümkün olacağını düşünen Aydınlanma felsefesine karşı çıkarlar. Özellikle Derrida, yapıbozumun ne olduğu veya ne olmadığını soyut ifadelerle tartıştığı “Structure, Sign and Play in the Discourse” (İnsan Bilimlerinin Söyleminde Yapı, Gösterge Oyun), “Reflections on Deconstruction and Pragmatism” (Yapıbozum ve Pragmatizm Üzerine Düşünceler) gibi yazılarında veya söyleşilerinde Batı medeniyet tarihini şekillendiren bütün düşünce sistemlerinin akıl merkezli olduğunu ve monolitik değerler sistemine dayandığını ve irrasyonel değerlerin ise daima dışlanacağını veya susturulacağını söyler. Derrida'ya göre bu tarihî bakış açısı, Hegel'in diyalektik idealizmine, yani tez-antitez ilişkisine göre şekillenir. Yine bu ilişki ile tarihî bakış açısının yapısını bozarak ondan sonra inşa edilecek perspektifin daha kapsamlı olmasına hizmet eder. Ne var ki Batı medeniyetini oluşturan bu bakış açıları rasyonel zeminine sadık kalınmış, akılla bağı koparılmamış, “öteki”

¹ Prof.Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Pr., kazimyetis@aydin.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8690-8148

² İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, nurdogan@aydin.edu.tr, nurdogan@stu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6214-936X

³ Derrida bu tenkitlere “Yapıbozum ve Pragmatizm Üzerine Düşünceler” başlıklı yazısında cevap vermiştir.

KAYNAKLAR

- ATTRIDGE, D (2020). "Derrida ve Edebiyatın Sorgulanması", **Edebiyat Edimleri**, çev. Mukadder Erkan-Ali Utku, İstanbul, Ketebe Yayınları, 1.baskı, s. 1-34.
- AKERSON ERKMAN, F. (2019). **Edebiyat ve Kuramlar**, İstanbul, İthaki Yayınları, 4.baskı.
- CRÍTCHLEY, S., DERRÍDA, J., LACLAU, E. RORTY, R. (1998). **Yapıbozum ve Pragmatizm**, Der. C. Mouffe, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1. baskı.
- DERRÍDA, J. (1988). "Afterword: Toward An Ethic of Discussion", **Limited Inc**, Illinois, Northwestern University Press,
- DERRÍDA, J. (2020). **Edebiyat Edimleri**, çev. Mukadder Erkan-Ali Utku, İstanbul, Ketebe Yayınları, 1.baskı.
- DERRÍDA, J. (1982). **Margins of Philosophy**, Chicago, Translated, with Additional Notes by Alan Bass, The University of Chicago Press.
- DERRÍDA, J. (1973). **Speech and Phenomena**, Evanston, Northwestern University Press.
- DERRÍDA, J. (1982). "Différance" *Margins of Philosophy*, Çev. Alan Bass, Chicago The Harvester Press, s.1-28.
- DERRÍDA, J. (1999). "Différance", çev. Önay Sözer, *Toplumbilim Derrida Özel Sayısı*, Sayı 10, s.49-61.
- DERRÍDA, J-MORTLEY, R. (2000). "Jacques Derrida", **Fransız Düşünürleriyle Söyleşiler**, çev. Baki Güçlü, Haz. Kurtuluş Dinçer, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, s.132-157.
- DEMİR GÜNEŞ, C. (2004). "Jacques Derrida'da Yapıbozum ve İz İlişkisi Üzerine", *Felsefe Dünyası*, Sayı 40, s.136-147.
- EAGLETON, T. (2017). **Edebiyat Kuramı Giriş**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 5. baskı.
- KANTARCIOĞLU, S. (2009). **Edebiyat Akımları Platon'dan Derrida'ya**, İstanbul, Paradigma Yayıncılık, 1 baskı.
- MCGOWAN, J. (1953). **Postmodernism and Its Critics**, Cornell University Press.
- MORAN, B. (2018). **Edebiyat Kurumları ve Eleştiri**, İstanbul, İletişim Yayınları, 28. baskı.

BÖLÜM 16

Postmodernizm İçin Bir Giriş

Tuncay SAYGIN¹

“... tüm yaşamı bir dizi düştür başka bir şey değildi.” J. L. Borges
“Amcamın yaşamını tehlikeye düşüren fikirler değil
—Tanrı esirgesin!— sözcüklerdi.”
—L. Sterne

GİRİŞ

1970-80’lerden itibaren oldukça popüler bir terim haline gelen postmodernizm, kelime karşılığıyla modernizm sonrası anlamına gelmektedir. Bununla beraber postmodernizm kısa bir zaman aralığında salt bir tarihsel adlandırmadan çok daha öteye geçerek oldukça farklı manalar kazanmıştır. Bu sebeple terimin tatmin edici bir tanımını yapmak oldukça zor bir iş kabul edilir. Hatta Fransız düşünür Jean Baudrillard postmodernizmin insanlar tarafından kullanılan ama hiçbir şey ifade etmeyen bir deyim olduğunu dile getirir ve iddiasını daha da ileri götürerek postmodernizm “hiçbir şey değildir” demektedir. (Baudrillard, 2011: 11).

Baudrillard, belirli düzeylerde haklı gibi görünse de entelektüel yaşamda oldukça farklı gönderimleri olan bir postmodernizm kavramsallaştırmasıyla karşıyayız. İlk kullanımları sanat sahasında karşımıza çıkmış olsa da postmodern terimi, bugün pek çok alanda farklı farklı şekillerde kullanılmaktadır. Anlamsal çerçevesi oldukça geniş olmasına rağmen, akla ilk gelen gönderimiyle postmodernizm, modernizm ile aydınlanma paradigmasından bir kopuşu, farklılaşmayı ve bazı yönleriyle de modern ve rasyonel olana karşıtlıkları ifade etmektedir. O halde iki tür postmodernizmin ortaya çıktığı dile getirilebilir. İlki, moderniteye karşıtlığı ve eleştirisi olarak anlaşılan postmodernizm ve ikincisi ise, moderniteyi aşan onu geride bırakan yeni dünya (yeni modernite belki de).

Postmodernizme düşünsel bir terim olarak tanınırlık sağlayan isim *Postmodernliğin Durumu* başlıklı eseri kaleme alan Jean-François Lyotard olmuştur. Lyotard esere yazdığı girişte incelemesinin konusunun “en gelişmiş (ileri) toplumlarda bilginin durumu”

¹ Doç.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fak. Felsefe Bölümü, tsaygin@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7854-8987

SONUÇ

Postmodernizmi çerçevelemenin ne denli zor olduğuna girişte değinilmişti. Buna eklenmesi gereken başka bir nokta şudur: postmodernizm tanımlanmaya doğrudan doğruya direnç sergileyen bir yaklaşım şeklindedir. Zira modern olanın belirleyici(m)ci, nedenselci tutumunu kırmak üzere postmodernler belirlenemez ve nedensel ilişki zincirlerinin dışına çıkma olanağı sunan bir yaklaşım arayışındaydılar. Bu nedenle Hegelci diyalektik dayatmanın alternatifi olarak Nietzschevari şiirsel fragmanter yazının izlerini takip etmişlerdir. Akla ve akılcı dünya görüşüne estetik bir oyun tarzıyla karşıtlık sergileyen düşünürler ve yazarlar alternatif ve özgürlük imkânı tanıyan sahalara için postmodernizme başvururlar. Bu sebeple postmodernizmin bir akımdan ziyade benzeşen-kesişen düşünceler ağı olduğu bile iddia edilebilir ki bu da bir tanımın amaçlanmadığı anlamına gelir.

Postmodernizmin bu zorluklardan kaynaklı bütünsel bir resmini çıkarmak oldukça zor olsa da başlangıçta belirtildiği üzere burada yol gösterici olabilecek şekilde postmodern temel tezler ortaya konulmaya çalışıldı. Bu doğrultuda kuramsal bir ana hat ortaya konulduktan sonra edebiyat bağlamında bunun anlamlarına da belirli ölçülerde değinildi.

KAYNAKLAR

- Appignanesi R. ve Garrat, C. (1996). *Yeni Başlayanlar için Postmodernizm*. (D. Şahiner. Çev.). İstanbul: Milliyet Yayınları
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Çev. O. Adanır. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (1997). Tüketim Toplumu. Çev. H. Deliçaylı & F. Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bell, D. (1976) "The Coming of the Post-Industrial Society." *The Educational Forum*. 40:4, 574-579, DOI: 10.1080/00131727609336501
- Best, S. & Kellner, D. (1998). *Postmodern Teori*. Çev. M. Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Childs, P. (2010). *Modernizm*. Çev. V. Yıldırım. İstanbul: Sitare Yayınları
- Çiğdem, A. (1997). *Bir İmkân Olarak Modernite*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- De Man, P. (2023). *Okuma Alegorileri*. Çev. M. Z. Çıraklı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Direk, Z. (2021). *Çağdaş Kıta Felsefesi*. İstanbul: Fol Yayınları.
- Ecevit, Y. (2012). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Featherstone, M. (2013). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. Çev. M. Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2000a). *Deliliğin Tarihi*. Çev. M. Ali Kılıçbay. Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2000b). *Büyük Kapatılma*. Çev. I. Ergüden, F. Keskin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*. Çev. E. Kuşdil. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Habermas, J. (1994). "Bitmemiş Bir Proje Olarak Modernite". *Postmodernizm*. Der. N. Zeka. İstanbul: Kıyı Yayınları. ss. 31-44
- Harvey, D. (1996). *Postmodernliğin Durumu*. Çev. S. Savran. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hassan, I. (1982). *The Dismemberment of Orpheus Toward a Postmodern Literature*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Jeanne, A. (2011). "Modernite Nedir". *Modernite versus Postmodernite*. Der. M. Küçük. İstanbul: Say Yayınları, s. 111-124
- Kant, I. (1984). *Kant Seçme Yazılar*. Der. N. Bozkurt. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Keskin, F. (2000). "Sunuş: Büyük Kapatılma" *Büyük Kapatılma*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 10-19
- Lash, S. (2011). "Modernite mi? Modernizm mi? Weber ve Günümüz Toplumsal Teorisi." *Modernite versus Postmodernite*. Der. M. Küçük. İstanbul: Say Yayınları, s. 153-186.
- Lewis, B. (2020). "Postmodernizm ve Kurgu." Çev. M. Erkan & A. Utku. *Routledge Postmodernizm Rehberi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Lyotard, J. F. (2013). *Postmodern Durum*. ev. İ. Birkan. Ankara: Bilgesu Yayıncılık
- Marx, K. & Engels, F. (2017). "Komünist Manifesto." *Hayalet Karl Marx Seçme Yazular*. Der. G. Ateřođlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 268-292
- Mirandola, P. De. (2020). *İnsanın Değeri Üzerine Söylev, Ya da Rönesansın Manifestosu*. ev. L. Özřar. Bursa: Biblos yay.
- Nietzsche, F. (1996). *Zerdüřt Böyle Diyordu*. ev. O. Derinsu. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Sarup, M. (1997). *Postmodernizm ve Postyapısalcılık*. ev. A. B. Güçlü. Ankara: Ark Yayınevi.
- Saygın, T. (2010). "Yapısalcılıktan Postyapısalcılığa." *Postyapısalcılık*. Der. A. Öztürk. Ankara: Phoenix, s. 7-34.
- Sim, S. (Der.) (2020). *Routledge Postmodernizm Rehberi*. ev. M. Erkan, A. Utku. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tourine, A. (2002). *Modernliğin Eleştirisi*. ev. H. Tufan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

BÖLÜM 17

Metinlerarasılığın Kuramsal Temelleri

Mustafa GÜLTEKİN¹

GİRİŞ

Özellikle 1960lı yıllardan başlayarak metin analizi üzerinde çalışan birçok eleştirmen ve kuramcı farklı metinler arasındaki iç içe geçmiş ilişkileri tanımlamak için çeşitli kavramlar ileri sürmüşlerdir. Günümüzde farklı yazarlar ve farklı metinler arasındaki alışverişleri anlatmak için Kristeva tarafından önerildiği şekliyle metinlerarasılık olarak kullanılan kavram günümüze kadar birçok kuramcının görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. Bu çalışmanın amacı Mikhail Bakhtin, Ferdinand de Saussure, Julia Kristeva, Roland Barthes, Michael Riffaterre, Gerard Genette ve Laurent Jenny'nin metinlerarasılık kavramı ile ilgili görüşlerinin özetlenmesidir. Bu sayede metinlerarasılık kavramı ile ilgili kuramcılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar gösterilerek kavramın günümüze değin nasıl bir değişim gösterdiği izlenebilecektir.

METİNLERARASILIK

Metinlerarasılık kavramı çoğunlukla Kristeva ile ilişkilendiriliyor olsa da kavramın kuramsal altyapısı Rus eleştirmen Mihail Bakhtin'in görüşlerine dayanır. Bir söylemin diğer söylemlerle ilişki içinde olmadan ve birbirini belirli ölçülerde etkilemeden var olamayacağı fikrine dayanan Bakhtin'in (1981a) söyleşimcilik kuramını Batı dünyasına Kristeva tanıttığı için kavram genel olarak Bakhtin yerine Kristeva ile ilişkilendirilir. Bakhtin söyleşimciliği bir romanın en belirgin özelliği olarak niteler. Ona göre çok seslilik, yazarın kastettiği anlamların dönüştürülmüş bir şekilde bir başkasının dilinde konuşmasıdır. Bu tür bir söyleşim aynı anda iki konuşmacıya hizmet ederek ve aynı anda iki farklı anlam ifade ederek özel bir tür çift-sesli söylem oluşturur. Bu söyleşimde ilk anlam, konuşan karakterin kastettiği doğrudan anlamı gösterirken ikinci anlam ise yazarın dönüştürülmüş anlamını ifade etmek için kullanılır. Böylesi bir söyleşimde iki ses, iki anlam ve iki ifade

¹ Öğr.Gör.Dr., Anadolu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller AD.
mustafagulte@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2817-2464

KAYNAKLAR

- Bakhtin, M. M. (1981a). *Discourse in the Novel. The Dialogic Imagination: Four Essays*. Translated by Emerson C. and Holquist M. University of Texas Press. U.S. A.
- Bakhtin, M. M. (1981b). *From the Prehistory of Novelistic Discourse. The Dialogic Imagination: Four Essays*. Translated by Emerson C. and Holquist M. University of Texas Press. U.S. A.
- Barthes R. (1975). *The Pleasure of the Text*. Translated by Miller, R. Hill and Wang. U.S.A.
- Barthes R. (1977). *The death of the Author. Image, Music, Text*. Translated by Heath, S. Hill and Wang. U. S. A
- Barthes R. (1990). *S/Z*. Translated by Miller R. Blackwell Inc. United Kingdom.
- Barthes R. (1986). *Elements of Semiology*. Translated by Lavers A & Smith C. Hill and Wang. U.S. A
- Genette, G. (1997). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. Translated by Newman, C. & Doubinsky, C. University of Nebraska Press. U. S.A.
- Jenney, L. (1982). *The Strategy of Forms. French Literary Theory Today*. Edited by Todorov, T. Cambridge University Press. Cambridge
- Kristeva, J. (1980). *The Bounded Text. Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Translated by Gora T. Jardine, A. and Roudiez, L. S. Basil Blackwell, Great Britain.
- Riffaterre, M. (1981). Interview: Michael Riffaterre. *Diacritics*. Vol. 11., No. 4, pp.12-16. The Johns Hopkins University Press.
- Riffaterre, M. (1987). *The Intertextual Unconscious*. *Critical Inquiry*. Vol. 13. No. 2. Pp 371-385. The University of Chicago Press.
- Saussure, F. (1959). *Course in General Linguistics*. Translated by Baskin, W. Philosophical Library. U. S. A

BÖLÜM 18

Hürriyet Kavramı Çerçevesinde “Hürriyet Kasidesi” İle “Sergüzeşt” Arasındaki Metinlerarası İlişki

Mehmet Fetih YANARDAĞ¹

GİRİŞ

Metinlerarasılık yaklaşımının edebiyat alanında benimsenmesiyle, eserlerin özgünlüğü ve yaratıcılığı üzerine olan algılar yeniden değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, önceden var olan metinlerden bağımsız, tamamen orijinal bir eserin varlığı sorgulanmıştır. İlk etapta yazılı edebi eserlerle sınırlı olan bu yaklaşım, zamanla tiyatro, resim, sinema gibi görsel sanat dallarını da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Metinlerarasılık, farklı metinler arasındaki etkileşimi ifade eder. Bu kavramın tanımını yapabilmek için öncelikle ‘metin’ teriminin kapsamını netleştirmek gerekmektedir. Metin, genelde bir kitapta veya yazılı bir eserde, anlam bütünlüğü sağlayan ve belirli bir konuyu ele alan yazıların toplamı olarak tanımlanabilir.

Metinlerarasılık, her eserin başka bir metinden etkilenme prensibine dayanır ve “*Her metin, bir metinlerarasıdır*” (Aktulum, 1999, s.255) ilkesiyle ifade edilir. İki ya da daha fazla metin arasındaki ilişki, alıntılama, gizli alıntılama, anırtırma, taklit, yansıtma, indirgeme gibi terimlerle tanımlanır. “... *metinler arası ilişkiler, 1960’larda başlayarak başta Julia Kristeva olmak üzere, Roland Barthers, Michehael Riffaterre ve elbette Harold Bloom’un teorik girişimleriyle (...) edebi çözümlemenin temel koyucu kavramlarından bir durumuna gelmiştir.*” (Kılınç, 2007, s.2). Bu bağlamda, metinlerarasılık, metinlerin birbirleriyle ve geniş kültürel diskurlarla olan ilişkilerini inceleyen bir edebi kuramdır. Bu kuram, metinlerin anlamının, onları çevreleyen diğer metinlerle olan ilişkileri yoluyla oluştuğunu ve bu ilişkilerin metinlerin yorumlanmasında merkezi bir rol oynadığını öne sürer.

¹ Bu çalışma; 20-22 Aralık 2010 tarihleri arasında Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Namık Kemal Sempozyumu’nda sunulan bildiri metninden üretilmiştir. Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD. fyanardag@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-9903-542X

Hürriyet Kasidesi'nden *Sergüzeşt*'e aktarılan düşünceler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Esaret dönemi sona ermiştir, şimdi hürriyet zamanıdır.
2. Özgürlük sevdası karşısında hiçbir engel duramaz, düşünceye pranga takılamaz.
3. İnsan, doğası gereği özgür doğmuştur ve özgürce yaşamak zorundadır.
4. Özgürlük, ne pahasına olursa olsun esaretten daha değerlidir. Bu uğurda ölüm bile göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Özgürlük uğruna mücadele şarttır. Gerektiğinde bu uğurda direniş gösterilmelidir.
6. Esarete yol açanlar ve onlara destek olanlar zalimdirler.

Bu bağlamda, söz konusu iki metin, aynı ideali paylaşan ve bu doğrultuda birbirini bütünleyen yapıtlar olarak dikkat çekmektedir. Birisi düşüncenin ifade edicisi, diğeri ise aynı düşüncenin hayata geçiricisi olarak, ortak bir düşünsel uyum oluşturmuşlardır. Aynı hedefe yönelik yola koyulan Namık Kemal ve Sezai, "hürriyet" kavramını fikrîsel düzlemde birlikte inşa etmişlerdir. Hem düşünür hem de yazar kimlikleriyle *Hürriyet Kasidesi* ve *Sergüzeşt* eserlerinin müellifleri, Türk edebiyatı ve kolektif bilinçaltına özgürlük anlamında yeni bir terim kazandırmışlardır: Hürriyet.

KAYNAKLAR

- Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Canelli, M. (1994). *Tanzimat Aydınlarından Renkli Bir Sima Ebüzziya Tevfik Bey*, Ankara: Kariyer Matbaacılık.
- Enginün, İ. (2009). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete (1839 – 1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gariper, C. (2006). "Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839- 2000*, Ed. Ramazan Korkmaz, Ankara: Grafiker Yay., ss. 41- 79.
- Gedik, S. (2016). "Baba Rahim Meşreb'in Kimya Mesnevisinin On Altıncı Kimyası Üzerine Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Bir Tahlil Denemesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 45, s. 96-106.
- Kaplan, M. (1985). *Şiir Tahlilleri 1*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kerman, Z. (2006). "Sami Paşazade Sezai", *Tanzimat Edebiyatı*, Koordinatör: İsmail Parlatur, Ankara: Akçağ Yay., ss. 557- 584.
- Kerman, Z. (2009). *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kılınç, A. (2007). "Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Ömer Seyfettin'in Halk Anlatı Kaynaklı Hikâyeleri", (9- 10 Mart 2007 Balıkesir- Gönen 1. Ömer Seyfettin Sempozyumu) www.turkoloji.cu.edu.tr (11.10.2010)
- Kolcu, A.İ. (2007). *Tanzimat Edebiyatı 1*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Komisyon (1993). *Doğumunun Yüzüncü Yılında Namık Kemal*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Parlatur, İ. (1988). "Tanzimat Şiiri", *Büyük Türk Klasikleri*, C. 8. İstanbul: Ötügen-Söğüt, s. 373- 375.
- Parlatur, İ. (1989). "Hürriyet Kasidesi", *Büyük Türk Klasikleri*, C. 9. İstanbul: Ötügen-Söğüt, s. 52- 53.
- Parlatur, İ. (2006). *Tanzimat Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sezâî, S. (1990). *Sergüzeşt*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Tanpınar, A. (2003). *19. Asır Türk Edebiyatı*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Uçman, A. (2006). "Namık Kemal", *Tanzimat Edebiyatı*, Koordinatör: İsmail Parlatur, Ankara: Akçağ Yay., ss. 201- 288.
- Ünal, E. (2007). "Metinler Arasılık ve Metinler Arası Okuma", *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 2007/7 (2), (www.universite-toplum.org/) (11.10.2010).

BÖLÜM 19

Animasyon Geçiş Nesnelere: Çizgi Filmlerin Gerçek Benliğin Gelişiminde Rolü

Fulya KİNCAL¹

GİRİŞ

Çizgi sinemaların, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında icad ve geliştirilmesi kadar, çocuklar etraflarında olanlara, yani yakın çevrelerindeki insanlara, nesnelere ve olaylara odaklanmışlardır. Bakış açıları, uzak veya soyut fikirlerin keşfedilmesini engelleyen, yaşadıkları mevcut dünya ile sınırlıydı. Fakat çizgi filmlerin ortaya çıkmasıyla her şey değişti. Birdenbire çocuklar dünyayı farklı ve yeni bir perspektiften görmeyi ve anlamayın bir yolunu buldular. Bu hareketli görüntüler onların gerçekliklerinin ötesindeki şeylere- yerlere, tarihi anlara ve hayali hikâyelere- evlerinin rahatlığında tanık olmalarını sağladı. Çizgi filmler sayesinde çocuklar mümkün olduğunu hiç düşünmedikleri diyalara girebiliyor, ufuklarını genişletiyor ve yaratıcılıklarını ateşliyorlardı (Mittell, 2004). Çizgi filmler, bilinmeyen canlı bir tasvirini büyüleyici bir şekilde sunarak, çocukların duygusal gelişimini artırmada, onları daha geniş bir dünyaya bağlamada ve yakın çevrelerinin ötesindeki sonsuz olasılıklar hakkında merak uyandırmada önemli bir rol oynamaya başladı. Erişimi mümkün olmayan bazı nesnelere ve canlılar ve onların eylemleri hareketli görüntülerle tasvir edildiğinde, animasyon sinema filmleri çocukların hayatının vazgeçilmez bir parçası oldu.

Modern çağda, animasyon filmlerindeki figürler gerçek dünyadaki etkileşimlerin eğlence ve işlevselliğini sanal ortamlara taşıyan canlı karakterler haline geldiler. Bu karakterler, belirgin kişilikler, duygular ve ilişkilerle kararlar alan, doğal dilde sohbet eden ve kullanıcılarla ilişki kurarak dijital deneyimi empati ve zengin içerikli etkileşimlerle geliştiren arkadaşlara dönüştüler (Hayes-Roth, B., & Doyle, P. 1998). Bu çalışma, animasyon karakterlerin bu çok yönlü doğasından yola çıkarak bu karakterlerin daha önce tartışılmamış bir yönüne ışık tutacaktır. Animasyon karakterlerin, İngiliz çocuk doktoru ve psikanalist

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı AD. fkincal@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7800-6141

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Bowlby, J., 1982. *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. 2nd ed. Basic Books. (Original work published 1969).
- Brown, W.J., Basil, M.D. and Bocarnea, M.C., 2003. Social influence of an international celebrity: Responses to the death of Princess Diana. *Journal of Communication*, 53(4), pp.587-605.
- Caughey, J.L., 1984. *Imaginary social worlds: A cultural approach*. University of Nebraska Press.
- Giles, D.C., 2002. Parasocial interaction: A review of the literature and a model for future research. *Media Psychology*, 4(3), pp.279-305. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0403_04
- Hayes-Roth, B., & Doyle, P. (1998). Animate characters. *Autonomous Agents and Multi-Agent Systems*, 1(195), 195-230. Kluwer Academic Publishers.
- Hoffner, C. (2008). Parasocial and online social relationships. In S. L. Calvert & B. J. Wilson (Eds.), *The Handbook of Children, Media, and Development* (pp. 309-327). Blackwell Publishing Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781444302752.ch14>
- Horton, D. and Wohl, R.R., 1956. Mass communication and parasocial interaction: Observations on intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19(3), pp.215-229.
- Lamarre, T., 2009. *The anime machine: A media theory of animation*. University of Minnesota Press.
- Mahler, M.S., 1975. *The psychological birth of the human infant: symbiosis and individuation*. Basic Books.
- Milne, A.A., 1926- Present. *Winnie-the-Pooh* [Cartoon Series]. Methuen & Co. Ltd.
- Mittell, J., 2004. *Genre and television: From cop shows to cartoons in American culture*. Routledge.
- Rosengren, K. E., & Windahl, S. (1972). Mass media consumption as a functional alternative. In P. Halmos (Ed.), **The Sociology of Mass Media Communicators** (pp. 166-194). Keele University Press.
- Rubin, R.B., Perse, E.M. and Powell, R.A., 1985. Loneliness, parasocial interaction, and local television news viewing. *Human Communication Research*, 12(2), pp.155-180.
- Schulz, C.M. (Executive Producers), 1950-2020. *Peanuts* [Cartoon Series]. United Feature Syndicate.
- Watterson, B. (Executive Producers), 1985-1995. *Calvin and Hobbes* [Cartoon Series]. Andrews McMeel Publishing.
- Winnicott, D.W., 1953. Transitional objects and transitional phenomena—A study of the first not-me possession. *The International Journal of Psychoanalysis*, 34, pp.89-97.
- Winnicott, D.W., 1971. *Playing and reality*. Routledge.

BÖLÜM 20

Edebiyat ve Teknoloji

Koray ÜSTÜN¹

GİRİŞ

Teknoloji ile edebiyat arasındaki ilişkiyi modern teknoloji tanımlarıyla sınırlandırarak yalnızca yapay zekâ bağlamında değerlendirmek hem tarihsel bağlamda beliren edebi üretim olanaklarının hem de teknolojinin kavram alanının gözetilmediği eksik bir yaklaşımdır. Teknoloji, edebiyatın üretim, erişim ve alımlayım süreçlerinin her birinde rol sahibidir. Bu nedenle teknolojinin kavram alanına giren her türlü bilgi ve niteliği edebiyatla ilişkilendirmek mümkündür. İki kavramın kesişim kümesi alındığında ilk olarak “insan” belirlemekte dolayısıyla da edebiyat ve teknoloji arasındaki sonsuz ilişki, insan odağında tanımlanmalıdır.

Teknoloji yalnızca bir bilgi türü değil, üretim süreçlerinin başlangıcından bitişine süreklilik arz eden bir döngünün çok katmanlı anahtarıdır. Bu anahtar, açtığı her kapının ardından bir sonraki kapıya yönelmekte ve bu ilerleyiş ‘yenilik’ arayışlarının bir sonucu olarak durmaksızın sürmektedir. Sistemli olarak gerçekleşen güncellemelerle aradığı yeniliği, kendi içinde de gösteren teknoloji, birikim ve bilimsel evrimin sonucunda bugün ‘modern teknoloji’ olarak adlandırılan sınırsız bir uygulama alanının başat etmenidir. Her çağın teknolojisi, kendi bağlamı içinde bir yeniliğin takipçisidir. Bugün, olağan ve basit görünen pek çok makine, üretildiği çağın ‘yeni’ si, ‘teknolojik’ olanıdır ve her çağın teknolojik olanı bir önceki yeniliğin birikimi üzerine inşa edilmektedir. Günümüzde nükleer silahlardan insansız hava araçlarına, uydu sistemlerinden lojistik altyapılarına, nano-teknolojiden biyomedikale, siber-uzay çalışmalarından big data çalışmalarına uzanan girişimleri bu perspektiften görmek gerekir. Bu çalışmaların tümü laboratuvar ortamının sınırlarında kalmayıp devlet politikalarına uzanmış, uluslararası platformlarda söz sahibi olmaya olanak tanıyan bir güç unsuru hâline gelmiştir. Teknolojinin dünya gündeminde belirleyici bir rol üstlenmesi, onu 20. yüzyılın düşünce ortamının temel meselelerinden

¹ Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD., korayustun@hacettepe.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1033-5966

Teknolojinin insan yaşamıyla bu denli iç içe geçmesi, onun üzerine düşünmeyi kaçınılmaz hâle getirmiş; bilimden bağımsız bir teknoloji algısı doğmuştur. Birey, zihninden çıkan her eylemin içine teknolojiyi yerleştirdikçe teknoloji insanın kendini konumlandıramadığı noktalarda özneleşmeye başlamış ve bu nedenle teknolojiyi beğenme, önemseme, kötüleme, düşman görme gibi davranışlar ortaya çıkmıştır. Teknolojinin edebiyattaki yansımaları da tam bu noktadadır. Teknolojiden beklentilerle doğan hayaller ya da teknolojiden kaçma ile beliren karamsarlıklar yazınsal metinlerde yer bulan temel ortaklıklardır. Bununla birlikte gerçekçi kurguya sahip metinlerdeki teknolojinin varlığını da gözetmek gerekir. Bu metinlerdeki teknolojinin yer alış biçimi, anlatının kurgusundaki zayıflık ya da olgunluk düzeyini belirlemede bir ölçüt olarak kullanılabilir. “Tekno-eleştiri” ile adlandırılacak bu yaklaşımda, teknolojik aygıtların sosyo-kültürel yapı ile uyumuna, karakterin derinleştirilmesindeki rolüne, zaman kurgusunu belirleyen olay anlatımlarında bu araçların işlevine bakılarak bir değerlendirme yapılabilir. Gerçekçi bir bakış açısıyla çağını ya da tarihî bir kesiti anlatmak isteyen romancılar için anlatılan devrin teknolojisinden bağımsız bir fon oluşturmak imkânsızdır. Bu nedenle anlatı zamanının belirlenmesinde teknolojik araçların etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Anlatı zamanı, olay aktarımı esnasında tarihî gerçekliklere yapılan göndermelerle ifade edildiği gibi teknolojik araçlarla da belirlenebilmektedir. Kablolü telefon yerine cep telefonunun varlığı; Facebook, Twitter, Instagram gibi uygulamaların anılması, cep telefonu üzerinden veri alışverişinin yapılması, anlatı zamanının 2000 sonrasında yer aldığını göstermektedir. Nasıl traktör, bir devrin romanında kültürel ve sosyal değişimin öncüsü olarak yer etmiş ve bir zaman sonra teknolojik güncelliğini yitirmişse aynı şekilde 2000’lerin romanında yer bulan çağ teknolojisi de zamanla olağanlaşacaktır. Bu durumun gerçekleşmesi için ise yeni teknolojilerin bu araçların işlevlerini kapsayacak şekilde daha ileri bir ürün çıkarması gereklidir. Bugünün teknolojisi aşıldığı takdirde, romanın gerçeklik zemini yeni teknoloji üzerinden sürecek ve belki bir süre sonra romanda cep telefonunun araç olarak kullanılması, bu romanın tarihî roman olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Anlatının kurgusuna işlenen iletişimden ulaşma, sağlıktan mutfak aletlerine dek çeşitlendirilmesi mümkün teknolojik arka planın kişi, zaman ve olay ile uyumu anlatının kurgusuna dair bir eleştiri imkânı yaratabilir.

KAYNAKLAR

- Aarseth, E. J. (1997). *Cyber-text: Perspectives on Ergodic Literature*. Baltimore: John Hopkins Üniversitesi Yay.
- Ağın, B. (2022). Posthümanizm kavram, kuram, bilim-kurgu. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akbay, Bager (2019). Robot şair Deniz Yılmaz: bir yapay varlık oluşturma teşebbüsü. *Kültür ve İletişim*, 21(42), 195-204.
- Artut, S. (2014). *Teknoloji-İnsan Birlikteliği*. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Asutay, H. (2009). Elektronik Yazın Yeni Teknolojilerle Birlikte Yazın Dünyasında Ortaya Çıkan Yeni Yazınsal Tür ve Biçimler. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 63-86.
- Atasoy, E. (2020). Distopik kurgu ve ümitvar distopya bağlamında ütopyacılık geleneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 1135-1147.
- Ayaydın Cebe, G. Ö. (2009). 19. yüzyılda Osmanlı toplumu ve basılı Türkçe edebiyat: etkileşimler, değişimler, çeşitlilik. Doktora tezi. Bilkent Üniversitesi.

- Bayraktutan Sütçü, G. (2010). Blog ortamı ve Türkiye’de blogosferdeki akademik entelektüeller örneği. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Beydilli, K. (1995). Türk bilim ve matbaacılık tarihinde mühendishane, mühendishane matbaası ve kütüphanesi (1776-1826). İstanbul: Eren Yay.
- Beydilli, K. (2015). İstanbul matbaaları (1453-1839). Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi. c.VII, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.
- Binark, M. ve Bayraktutan-Sütçü G. (2008). Kültür endüstrisi olarak dijital oyun. İstanbul: Kalkedon Yay.
- Binark, M., Bayraktutan-Sütçü, G. ve Fidaner, İ. B. (Der.). (2009). Dijital oyun rehberi. İstanbul: Kalkedon.
- Binark, M.ve Bayraktutan Sütçü, G. (2008). Dijital oyun kültürü ve Türkiye’de gençliğin internet kafe kullanım pratikleri: çevrim içi ve çevrim dışı kimlik egzersizleri, hareketsiz toplumsallaşma ve sanal kariyer yapma Ankara’da etnografik alan çalışması. Proje Raporu. Erişim Adresi: <https://dijitaloyun.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/02/107k039.pdf>
- Bolter, J. D. (1992). Literature in the electronic writing space. Tuman MC (ed.) Literacy online: the promise (and peril) of reading and writing with computers içinde. Pittsburgh: Pittsburgh Üni. Yay., (19-42).
- Bostan, B. (2021). Dijital oyunlar ve interaktif anlatı. İstanbul: THE Kitap.
- Bulduk, N. (2022). Medyalararasılık yöntemi çerçevesinde 1980 sonrası Türk romanı. Doktora tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çetinkaya, G. (2022). Sözlü anlatıdan dijital oyuna yaratıcı kültürel endüstriler bağlamında “Uruz: Return Of The Er Kishi”. Folklor Akademik Dergisi, 5(3), 723-737.
- Dağ, N. (2017). Cumhuriyet dönemi Türk romanında ütopya (1923-1950). Doktora tezi. Adıyaman Üniversitesi.
- De Vries, M. J. (2005). An introduction to the philosophy of technology for non-philosophers. Hollanda: Springer.
- Demirbaş, Y. (2017). Oyun çalışmalarında dijital anlatı ile oyun biçimi karşıtlığı ekseninde süren tartışmalara farklı bir bakış. Moment Dergi. 4 (2), 352 – 373.
- Dusek, V. (2009). Introduction: Philosophy and Technology. J. K. B. Olsen, S. A. Pedersen ve V. F. Hendricks (Ed.). *A Companion to the Philosophy of Technology* içinde. Malden, MA: Blackwell Yayınları. (s. 131-140).
- Ergün Atbaşı, N. (2017). Türk gazeteciliğinin yeni edebiyatın doğuşuna etkisi (1860-1876). Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Feenberg, A. (2010). Eleştirel teknoloji teorisi. Teknoloji ve toplum. İstanbul: Kalkedon Yay.
- Gutiérrez Jones, C. (2022). İntihar ve bilimkurgu. İstanbul: Koç Üniversitesi Yay.
- Hansen, S. B. (2023). Teknoloji felsefesi (Çev. M. Bayrak). İstanbul: Ketebe Yay.
- Hayles, N. K. (2007). Electronic literature: new horizon for the literary. İndiana: Notre Dame Üniversitesi Yayınları.
- Hayles, N.K. (2005). Deeper into the machine: the future of electronic literature. Culture Machine, 5, 05/07/2024 tarihinde erişildi, erişim adresi: <https://culturemachine.net/the-e-issue/deeper-in-to-the-machine/>.
- Hollander, J. (2004). Literature and technology: nature’s ‘lawful offspring in man’s art’. Social Research: An International Quarterly, 71(3): s. 753-778.
- İnuğur, M. N. (1999). Basın ve yayın tarihi, İstanbul: Der Yay.
- Kabacalı, A. (2020). Başlangıcından günümüze Türkiye’de basın ve yayın. İstanbul: Literatür Yay.
- Karadeniz, O. (2017). Oyun İncelemelerinde ludoloji - narratoloji tartışması ve alternatif kuramsal arayışlar. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi. 27, 57-78.
- Kart, B. (2015). Aristoteles ve Heidegger’in sanat kuramlarında “poiesis” ve “phronesis”. Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 25: 77-88.
- Keser, C. (2023). Murat Gülsoy ile söyleşi: edebiyat ve yapay zekâ. İstDergi. Erişim Adresi: <https://www.istdergi.com/guncel/edebiyat-ve-yapay-zeka>
- Kuralay, E.N. (2023). Kitabın dijitalleşme sürecinde yeni pratikler: Wappad kullanıcıları üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Küçükcoşkun, Y. (2006). 1980-2005 dönemi Türk edebiyatında ütopyik romanlar ve ütopyanın kurgusu. Doktora tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Mangen, A. (2008). Hypertext fiction reading: haptics and immersion. Journal of Research in Reading,

31 (4): 404-419.

- Mangen, A ve van der Weel, A. (2017). Why don't we read hypertext novels?. *Convergence*, 23(2), 166-181. <https://doi.org/10.1177/1354856515586042>
- Nelson, T. H. (1992) *Literary machines: the report on, and of, project Xanadu, concerning word processing, electronic publishing, hypertext, thinkertoys, tomorrow's intellectual revolution, and certain other topics including knowledge, education and freedom*. Sausalito: Mindful Press.
- Özdağ, U. (2014). Çevreci eleştiriye giriş: doğa, kültür, edebiyat. Ankara: Ürün Yay.
- Özdağ, U. (2017). Edebiyat ve toprak etiği: Amerikan doğa yazınında Leopold'cu düşünce. Ankara: Ürün Yay.
- Özlük, N. (2011). Türk edebiyatında fantastik roman. İstanbul: Hiperlink Yay.
- Öztürk, N. (1992). Çağdaş Türk edebiyatında ütopya. Doktora tezi. İnönü Üniversitesi.
- Öztürk, A. (2022). Türk şiirinde mekanik söylemin başlangıcı: yapay zekâ şiirleri. Yüksek lisans tezi. Kars Kafkas Üniversitesi.
- Patterson, N. G. (2015). "Hiper metin ve değişen okuyucu rolleri" (çev. Şevki Işıklı, Gamze Aksel). *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 6 (20): 65-74.
- Sağlam, M. H. (2022). Distopik romanlarda kaygı. İstanbul: DBY.
- Sarı, H. ve Koşar, Y. (2019) [Haz.] Edebiyatta ütopya distopya. İstanbul: İhlamur Kitap.
- Sezen, T. İ. (2011). Dijital interaktif ortamlarda anlatının yeri ve inşası. Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sipahioğlu, B. (2006). 1980 sonrası fantastik Türk romanı. Hacettepe Üniversitesi.
- Stock, A. (2018). Modern dystopian fiction and political thought: narratives of world politics. United Kingdom: Taylor & Francis.
- Swift, E. (2014). The hypertextual experience: digital narratives, spectator, performance. Doktora Tezi. Exeter Üniversitesi.
- Şenel Alpuğan, B. (2023). Bir popüler kültür mecrası olarak Wattpad. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Tan, C.; Kılıçarslan, C. ve Uyanık, S. (2022) [Ed.]. Bilimkurguyu anlamak alt türlere eleştirel yaklaşımlar. İstanbul: Nobel Yay.
- Uğur, V. (2021). Türk bilimkurgu edebiyatı ve arketipler. Ankara: Günce.
- Ural, Ş. (2002). Felsefe ve teknoloji. *Kutadgubilig*, 2, 237-247.
- Üstün, K. (2022). Çağdaş Türk romanında teknolojik gerçeklik. Ankara: Nobel Yay.
- Yalçınkaya, A. (2004). eğer'den meğer'e ütopya karşısında Türk romanı. Ankara: Phoenix Yay.

BÖLÜM 21

Toplumsal Cinsiyet Farklılığının Yazılı Söylemlere Yansıması

Gülcan ÇAKIR¹

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet akla düştüğünde, onunla çağrışan çoğu olgu kadın ve erkek etrafında dönüp bu ikilinin ön yargılarla donatılmış betimlenebilir var oluş kalıplarıyla özümseir. Anne, anneanne, teyze, kız kardeş, abla, hala, teyze kızı, hala oğlu, amca oğlu, dayı kızı, büyük anneler ve büyük babalar, yani dede ve nineler gibi. İster filmler, diziler isterse gerçek yaşam alıntıları barındıran söylemlerde olsun, günümüzde kızlar hala anne tarafıyla, erkekler ise daha çok baba tarafıyla ilişkilendirilerek betimlenir çeşitli bağlamlarda. Bu tamamen alışlagelmiş ve kolektif yaşam standartlarına uyum sağlanmış, sosyal yaşam gereği belirli kuralların ve alışkanlıkların esas alındığı erkek egemen bir topluma işaret edebilmektedir. Bu olası durumda çocukların dünyaya gelirken dahi katıksız bir yargı içine doğması; erkek çocukların istenilen evlat ve “evet işte, benim aslan oğlum!”, kız çocuklarının ise “kız mı? hadi neyse sağlıklı ya!” gibi ifade biçimleriyle kabul görmesi çok manidardır esasen. Bu yargı ilerleyen yaşlarda önce çocuğun, daha sonra büyüyen bireyin bedeni ve ruhu üzerinde taşıması gereken bir dövme gibi etkinlik kazanması son derece beklenen toplumsal bir gerçekliğe bürünür. Ortaya çıkan manzara toplumsal kurallara uygun, yani kabul edilebilir bir güç unsuru olan erkek, eh işte onun gölgesinde var olan, hatta anca o gölgede var olabilecek diye kabul gören bir kadın figürü.

Neredeyse tüm kültürlerde aynı şekilde ilerleyen kolektif bir düşünce yapısının hâkim olduğu söylenebilir. Çünkü her şekilde çeşitli cinsiyetlerin farkları üzerine düşünülmüş, fikir yürütülmüş ve farklı cinsiyetler arasında ayrımcılığa gidilmiştir. Bu ayrımcılık tamamen olmasa da çoğunlukla tam da kadın ve erkek ayrımcılığı üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun İncil’de dahi kanıtlarının olduğundan bahsedilmiş ve yaratılış efsanesine yaratılış efsanesine değinilmiştir.

¹ Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi AD., gcakir@anadolu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3454-1334

olgusunun psikolojik, sosyokültürel ve siyasi kuramlar eşliğinde yazılı söylemlere ne şekilde ve hangi neden ve gerekçeler dahilinde yansıdığı örnekler ve alıntılarla gösterilmeye çalışılmıştır. Bu verilere ulaşmak için literatür taraması ve betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmış nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Burada belirtmek gerekir ki, cinsiyet araştırmaları kadın-erkek var olduğu sürece gerek erkek egemen olarak nitelendirilen toplumlarda gerekse bilim alanlarında devamını sağlayacaktır. Feminist yaklaşımın düşmanca algılanmaması, kadınların hak ettiği değere sahip olduğunu gösteren ilk adım sayılabilir. Ayrıca günümüzde çeşitli araştırmalara konu olan ve ayrıca daha kapsamlı değerlendirmelere ihtiyaç duyulan Queer Studies çalışmaları Türkiye’de de güncel hale getirilmeli.

KAYNAKLAR

- AKYILDIZ ERCAN, C. (2014). *Cinsiyetin Toplumsal Rol’deki Yeri*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- BÜTÜN, O. (2021). *Feminist Okumalar*. İstanbul: Usta Ofset
- ÇAKIR, G. (2020). «Elfriede Jelinek aus türkischer Perspektive. *Rezeption der deutschsprachigen Literatur in der Türkei- II*, Berlin: Logos Verlag Berlin GmbH, 2020, .287-312.
- ERZENE BÜRGİN, D. (2015), ‘Türkiye’de Feminist İdeolojinin Gelişmemesinin Nedenleri, G. AĞRI-DAĞ içinde, *Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları / Research on Woman in Turkey and the World* (105-111) Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- GÜMÜŞOĞLU, F. (2008). “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül Aralık, 39-50.
- JELİNEK, E. (1990). *Die Liebhaberinnen Roman*. Hamburg: Rohwolt Taschenbuch Verlag GmbH.
- SCHRUPP, A. (2022). *Kleine Geschichte des Feminismus*, Münster: Unrast Verlag.
- TARHAN, N. (2024). *Kadın Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- TARHAN, N. (2019). “Kadın ve erkek farklılıklarına rağmen eşitler” <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/4219/prof-dr-nevzat-tarhan-kadin-ve-erkek-farkliliklarina-ragmen-esittirler#:~:text=Kad%C4%B1n%20dinlenilmeye%2C%20erkek%20takdir%20edilmeye,Erke%C4%9Finki%20ise%20g%C3%BCvenmek%2C%20takdir%20edilmektir>. Erişim tarihi:14.07.2024
- TEKİN, N., & DEMİREL DEĞİRMENCİ, S. (2022). Ataerkil Kültürde Kadın, *Erkek ve Toplum İlişkisi. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, (12), 187-198.
- VATANDAŞ, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algulanışı, *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29- 56.
- JOCHIM, V. (2014). Weil Mädchen anders lernen - Die Konstruktion von Geschlecht in Grundschulbüchern und ihre heteronormative Wirkmächtigkeit, *Eckert. Working Papers* 2014 (9), 220-270. Erişim tarihi:14.07.2024 <http://www.edumeres.net/urn/urn:nbn:de>.

BÖLÜM 22

Psikanalitik Eleştiri Bağlamında Süha ve Pervin'de Benliğin İzleri

Mustafa AYDEMİR¹
Orçun AYDOĞDU²

GİRİŞ

Psikoloji, bireyin ruhunu merkeze alan disiplinler arası bir bilimdir. Psikoloji ve edebiyatın ortak paydası insandır. Bu bağlamda iki alan da insanın ruhsal derinliğini ele almış ve kendi sınırlılıkları içinde yorumlamaya çalışmıştır. Psikolojinin edebiyatla ilişkisi genellikle psikanalitik edebiyat kuramı ile açıklanır. Psikanalitik edebiyat kuramının merkezine aldığı psikanaliz ise bireyin zihnini bilinçaltı ve bilinç dışı olarak ele alır. Bu kuramın kurucusu olan Dr. Sigmund Freud, insanın genel olarak sergilediği olumsuz davranışları çocuklukta deneyimlediği anılar üzerinden açıklamaya çalışır.

Freud, bireyin sergilediği davranışların ebeveynler vasıtasıyla görünür kılındığını ifade etmiştir. Freud, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine* adlı eserinde çalışmaya konu olan sanatçılarla bu ilişkiyi hem sanatçının kendi özgün kişiliğiyle hem de ebeveynlerinin onlar üzerinde bıraktığı etkiler üzerinden açıklamıştır. Freud, çalışmalarıyla psikoloji ve edebiyatın ilişkisini psikanaliz açısından ifade etmiş ve psikanalitik edebiyat kuramının ilk örneklerini vermiştir. Oğuz Cebeci, Freud'dan hareketle bu kuramın sınırlılıklarını bireyin gündelik olaylardan etkilenerek çocukluk deneyimlerini anımsadığını ve bu durumun bireyde bir istek hâli doğurduğunu ifade eder. Bu bağlamda Cebeci, sanat edebiyat yapıtının sanatçının yaşamıyla beraber ele alınması gerektiğini belirtmiştir (Cebeci, 2004: 175). Can Şen, edebî metni psikolojiden faydalanarak tahlil etmenin edebiyata katkısı olduğunu düşünür. Ona göre psikolojik vakalar yahut olgular eserlerde müstakil olarak ya da eserin bir parçası olarak kullanılabilir. Bu da eserin çok katmanlı olmasını sağlar. Bir yazar eserini

¹ Prof.Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD. maydemir@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6039-6081

² Arş.Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD. orcun-aydogdu@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4029-9743

Travmatik durumlar da bir süre sonra hayal kırıklıklarının ve ayrılıkların ortaya çıkmasını doğurur. Karşılaşılan travmatik durumlardan ve hayal kırıklıklarından hareketle şairin Süha ve Pervin üzerinden kendi psikolojisinin karanlıkta kalan yanlarını yansıttığı belirtilebilir.

Sonuç olarak söylenebilir ki “Süha ve Pervin”’e yansıyan psikolojik öğeler Tevfik Fikret’in marazi kişiliğini yansıtmaktadır. Edebiyat-ı Cedide’nin genel bir özelliği olan buhran ve sıkıntı Süha ve Pervin üzerinden Fikret’te de görülmektedir. “Süha ve Pervin”’i adeta bir vasıta olarak seçen şair, kendi benliğinin izlerini metne aksettirmiştir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2002). *Bireysel psikoloji*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Akyıldız, H. B. (2015). Tevfik Fikret’in şiiri ve psikolojik portresi üzerine. *Asos Journal* 3/11, 95-105.
- Akyüz, K. (1947). *Tevfik Fikret*. Ankara: Sakarya Basımevi.
- Andı, M. F, Taşçıoğlu, Y., Yorulmaz, H. (1999). *Mektuplarla Tevfik Fikret ve çevresi*. İstanbul: İBB Yayınları.
- Aslan, M. Z, Aydemir M. (2021). Hasan Ali Toptaş’ın “Bir Gülüşün Kimliği” öyküsüne psikanalitik bir yaklaşım. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25, 22-39.
- Aydemir, M. (2021). Psikanalitik edebiyat kuramı bağlamında Hasan Ali Toptaş’ın “Şüphesiz Bir Şüpheli” öyküsünün incelenmesi. Haz. Murat Çalışoğlu, Âdem Akalın. *Kültür Temelli Güncel İnterdisipliner Çalışmalar*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Aydemir, M. (2019). Ahmet Haşim’in şiirlerine psikanalitik bir yaklaşım. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu*.
- Balık, M. (2015). “Süha ve Pervin”de narsist kimliğin görünüşleri. *Asos Journal* 3/11, 160-175.
- Baytımur, N. M. (2022). Şizoid kişilik bozuklukları üzerine : Nermin Yıldırım’ın Unutma Beni Apartmanı romanında Süreyya örneği. *Karadeniz Araştırmaları* XIX/73, 225-235.
- Bilgegil, M. K. (1970). *Tevfik Fikret’in ilk şiirleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Borgna, E. (2014). *Melankoli*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve psikoloji*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Freud, S. (2016). *Sanat ve sanatçılar üzerine*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güleç, C. (2016). *Freud*. Fikir Mimarları Dizisi. İstanbul: Say Yayınları.
- Jung, C. G. (2006). *Analitik psikoloji*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Jung, C. G. (2016). *Analitik psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kaplan, M. (1985). *Tevfik Fikret*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M. (2017). *Tevfik Fikret*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabulut, M. (2015). Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin’in şiirlerinde melankoli. *Turkish Studies* 10/2, 507-520.
- Kernberg, O. (2017). *Aşk ilişkileri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kılıç, S. (2013). *Deleuze-Guattari şizoanaliz yaratıcı bir fark ve arzu ontolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Korkmaz, A. (2021). Lacanyen psikanalizde travma ve düşlem. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi* 8/2, 161-185.
- Korkmaz, R. (1987). Bir tahlil denemesi: Sühâ ve Pervin. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/1, 131-145.
- Loewenstein RJ. (1987). Experiential sampling in the study of multiple personality disorder. *Am J Psychiatry*.
- Mehmed Fuad. (1918). *Tevfik Fikret ve ahlakı*. Dersaadet: Kanaat Matbaası.
- Moran, B. (2002). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okay, M. O. (2014). *Edebiyat ve edebî eser üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ozan, S. (1946). Tevfik Fikret’i eşi anlatıyor. *Yeşilay* nu: 164. 9, 12.
- Özdemir, F. (2015). Cehennem çölünde kıyameti beklemek Tevfik Fikret’in iktirâb şiirinde melankolinin tasviri. *Asos Journal* 3/11, 79-94.

- Polat N. H. (2021). *Tevfik Fikret bütün eserleri eleştirel basım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rıza Tevfik. (1945). *Tevfik Fikret hayatı-sanatı-şahsiyeti*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ruşen Eşref. (1919). *Tevfik Fikret hayatına dair hatıralar*. İstanbul: Hilal Matbaası.
- Salih Nigâr Keramet. (1926). *Fikret'in hayat ve eseri*. İstanbul: İlhami-Fevzi Matbaası.
- Şahin, S. (2017). Yeni Türk şiirinin bir kurucu ögesi olarak "Süha ve Pervin". Haz. Bengisu Rona, Zafer Toprak. *Bir Muhalif Kimlik Tevfik Fikret*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 131-145.
- Şen, C. (2020). *Edebiyat incelemelerinde psikanaliz kullanımı*. İstanbul: Divan Kitap.
- Tamam, L., Özpoyraz, N., Ünal, M. (1996). Çoğul kişilik bozukluğu (Dissosiyatif kimlik bozukluğu): Bir gözden geçirme. *3P Dergisi* 4/1, 45-53.
- Tanpınar, A. H. (1977). *Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Teber, S. (2022). *Aşîyan'daki kâhin*. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Törenek, M. (2011). *Tevfik Fikret ve Âşîyân*. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları 3/5, 7-27.
- Türk, H. (2014). Bir Servet-i Fünun masalı: Yeni Zelanda fikri ve Anadolu'ya avdet. *Turkish Studies* 9/3, 1499-1510.
- Uşaklıgil, H. Z. (2008). *Kırk yıl*. İstanbul: Özgür Yayınları.

BÖLÜM 23

Sema Kaygusuz'un “İnsan Dipleri”, “Yülerzik” ve “Azrail” Adlı Hikâyelerine Ekoeleştirel Bir Okuma¹

Mehmet Fetih YANARDAĞ²
Gamze YÜCEL³

GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana doğadan çeşitli şekillerde faydalanmıştır. Bu faydalanma bazen zarar verme şeklinde de olmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte girilen endüstriyelleşme sürecinde insanın doğaya verdiği zararlar ekolojik yıkımlar hâlini almıştır. Hızlı nüfus artışı, doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi, çevre kirliliği, buzulların erimesi ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi büyük çaplı ekolojik sorunlar tüm dünya için büyük tehditlerdir. İnsanlığın ve dünyanın geleceğini korumak adına harekete geçen pek çok kurum ve kuruluş ortaya çıkar. İnsanlar üzerinde kaygı ve korkuya sebep olan bu sorunlara, doğa bilimleri ve toplum bilimlerinin çalışmaları ile dikkat çekilmiş; pek çok kurum ve kuruluş ile insanlar çevre sorunlarına çözüm bulmayı ve daha fazla sorunun ortaya çıkmasını engellemeyi amaçlamışlardır. İnsanlığın tümünü ilgilendiren bu sorunlara sanatçılar da kayıtsız kalmamıştır. Özellikle 1970’lerden sonra yazar ve şairler bilinçli bir şekilde doğa odaklı eserler kaleme almışlar, insanın doğa ile ilişkisini yeniden düzenlemeye çalışmışlardır.

Çevre sorunları ve doğa odaklı yazılan eserlerin varlığı, bu eserleri çevreci bir bakış ile incelemeyi amaçlayan ekoeleştiri kuramını ortaya çıkarır. Bu edebiyat kuramı, çevre ve edebiyat ilişkisine odaklanarak söz konusu eserlere daha fazla dikkat çekmeyi ve böylece insanın doğa ile ilişkisini yeniden ekomerkezli bir noktaya taşımayı amaçlar. Ekoeleştiri,

¹ Bu makale Aralık 2023’te tamamlanan “Sema Kaygusuz’un Eserlerine Ekoeleştirel Bir Bakış” başlıklı tezin muhtelif bölümlerinden faydalanılarak üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD. fyanardag@hotmail.com ORCID: 0000-0001-9903-542X

³ Bilim Uzmanı, Türkçe Öğretmeni, MEB, gamzezfr@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-9997-8249

- (Ed.), *Ekoeleştiri çevre ve edebiyat* (ss. 9-58). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Özdağ, U. (2017). *Çevreci eleştiriye giriş*, İstanbul: Ürün Yayınları
- Yücel, G. (2023). *Sema Kaygusuz'un eserlerine ekoeleştirel bir bakış* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Toska, S. (2009). *Eugene O'neill'in İmparator Jones adlı yapıtına ekoeleştirel yaklaşım* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yıldırım, R. S. (2021). *Sait Faik Abasıyanık'ın hikâyelerinin çevreci eleştiri ışığında incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

BÖLÜM 24

Amin Maalouf'un Empedokles'in Dostları Adlı Romanında 'Katharsis'in İzleri

Necmiye Aysim PARLAKYILDIZ¹

GİRİŞ

Amin Maalouf *Empedokles'in Dostları* adlı romanının en başında Novalis'in *Fragmanlar* adlı eserinden bir satır alıntılanmıştır: “*Romanlar tarihin kusurlarından doğar*”. (Maalouf, 2021, s. 7). ‘Roman’ dediğimiz yazınsal tür her ne kadar kurgusal bir yapı arz etse de, aslında bir yönüyle de gerçeği ve gerçekte olanları yansıtır. Dolayısıyla ‘tarih’ dediğimiz zamansal süreç içerisinde yaşanan eksiklikler ve bu süreçte yanlış giden birşeyler, yapılan hatalar ve var olan kusurlar, işte bütün bunların hepsi Novalis’e göre ‘roman’ adını verdiğimiz edebî yapıyı doğurur. Bununla birlikte, Amin Maalouf’un özgün adı *Nos Frères Inattendus (Beklenmedik Kardeşlerimiz)* olan romanı İngilizce’ye *On The Isle of Antioch*, dilimize, Türkçe’ye ise *Empedokles'in Dostları* olarak çevrilmiştir. Herkesin bildiği üzere Yunan filozof Empedokles ölüm konusu üzerine epeyce kafa yormuş bir doğa düşünürdür ve Amin Maalouf’un bu romanının hiç kuşkusuz dilimize *Empedokles'in Dostları* olarak çevrilmiş olması boşuna değildir. Çünkü yazar bu romanında, insanoğlunun tarih boyunca ‘savaş’ ve beraberinde onunla gelen ‘ölüm’ kavramına karşı nasıl bir tavır aldığı ve aynı kavramlara günümüzün üstün ve ileri teknoloji anlayışı içerisinde ve Empedokles’in ölüm kavramına yönelik görüşleri doğrultusunda hangi pencereden baktığını bizlere açıklamaya çalışmıştır.

Amin Maalouf’un *Empedokles'in Dostları* adlı romanı insanoğlunun yaratılışından bugüne değin kökünü kazıyamadığı tek ve önemli sorunu olan ‘savaş’ olgusuna bambaşka bir gözle, daha doğru bir ifadeyle günümüzün penceresinden bakmakta ve bu olgunun çözümü olan ‘barış’ olgusuna ise, daha iyi bir yaşama ilişkin insan istekleri doğrultusunda belirlenmiş olan günümüz dünyasının kıstasları çerçevesinden yaklaşmaktadır.

¹ Öğr.Üyesi Dr., Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Pr., aysimpar@gmail.com, Yarı Zamanlı Öğretim Üyesi ORCID iD: 0000-0002-8004-3072

rından arınmış olmasını, duygusal bir rahatlama yaşamasını, kısacası 'katharsis'e ulaşmasını amaçlamıştır. Sonuç olarak diyebiliriz ki; Amin Maalouf bu romanında oluşturmuş olduğu kurgunun etrafında insanlığın geleceğini düşünmüştür. Kıyamet üzerine oluşturulan toplumsal söylemler, tüm dünya nüfusunun yaşadığı korkuyu ve küresel düzeyde bir üzüntüyü provoke eden, bütün bir uygarlığın sonunu getirecek olan ve hâl-i hazırda dünyanın sefil durumunu gözler önüne seren bir yapı arz etmektedir. Öngörülebilir potansiyel felâketler küresel salgınlar, nükleer savaş, yeni teknolojik gelişmeler hiç şüphesiz dünyada büyük bir umutsuzluk dalgası oluşturmuştur. Ancak yine de umutsuz olmamak gerekir. Çünkü uygarlık tarihi göstermiştir ki kötü giden bazı şeyler zaman içerisinde düzelmeye başlamıştır. Bütün sıkıntılara rağmen yaşam süresi, yaşam koşulları ve seçme özgürlüğü, v.b bütün parametreler binlerce yıl boyunca iyileşme göstermiştir.

Bununla birlikte yazarın bu romanı edebiyat dünyasında ayrıcalıklı bir yer işgal etmektedir, çünkü bu eser, insanlığı geleceğimizi düşünmeye sevk etmek amacıyla her daim ahlâk dersi ve güzel dünya görüşüyle Amin Maalouf düşüncesinin iyimser yanını temsil etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, Elçi, N. (2017). *Sanat Yapıtları ve Katharsis*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., İstanbul.
- Aristoteles, (2011). *Peri Poetika: Şiir Sanatı*, (Çev. M. Temelli), Ark Kitapları, İstanbul.
- Can, H. (2006). Aristoteles'te Katharsis Kavramı, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (Sayı: 2), s.s. 63-70.
- Duman, M. A. (2020, Ocak). Katharsis Kavramının Modern ve Klasik Anlamda Mukayesesi, İç Çelişkileri ve Kathartik Genişletme, *Türk Dili Dergisi*, Yıl: 69, Sayı: 817, s.s. 70-91.
- İri, E. C. (2017, Ocak-Haziran). Vasıf Öngören'in Asiyeye Nasıl Kurtulur? Oyunu Üzerine Epik Tiyatro Bağlamında Bir İnceleme, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, s.s. 132-150.
- Kant, I. (1982). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, (Çev. I. Kuçuradi), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Köknal, Ö. (1998). *Korkular- Takıntılar- Saplantılar*, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Maalouf, A. (2021). *Empedokles'in Dostları* (Çev. A. Berktay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Platon. (1998). *Yasalar*. (Çev. C. Şentuna, S. Babür), Kılbalcı Yayınları, İstanbul.s

BÖLÜM 25

Anlatının Sonu

Elmas ŞAHİN¹

GİRİŞ

Bir anlatının başlangıcı kadar sonu da önemlidir. Kapanış, bir anlatıyı okuyup bitirdikten sonra orada biter mi, yoksa okurun kafasında devam mı eder? Anlatının son cümleleriyle, son sayfada mı biter sözler /sözcükler, orada durur mu hayat? Son diye bir şey var mıdır? Klasik metinlerde rastladığımız o bilindik yazma edinimlerinin sonrasında “bitti”, “son”, “the end”, “la fin” gibi bitiş sözü yazılır ve eser yayımlanarak okurun karşısına çıkardı. Modern metinlerle birlikte “Son” ibaresi pek kullanılmıyor, bitiş vurgulamaya gerek de duyulmuyor. Bir yazarın “son /bitti” diyerek noktaladığı anlatısı, iyi veya kötü; mutlu veya mutsuz sonla olsun gerçekte o son sözle eser bitti anlamına mı geliyor? Edebiyat tarihiyle birlikte modernizmle özellikle de 1950’ler itibariyle postmodern anlatıların yaygınlaşmasıyla anlatıların sonuna eklenen “son” sözcüğü acaba neden kaldırılmıştır? Yazar, bitmedi daha, bu son değil mi demeye getiriyor? Yoksa sonunu sen koy ey okur mu demek istiyor?

Bu sorular yeni değildir, hep olmuştur, olacaktır da. Başlangıç noktasını tam olarak belli olmadığı bir anlatının sonunun da açık olması beklenemez. Doğumu gibi ölümü de soru işaretleriyle doludur anlatı dünyasının. Her anlatı kendi *olmayan* başlangıcını yarattığı gibi *olmayan* sonunu da yaratır ki, her anlatı, ilk ve son sözle ya küllerinden yeniden doğarak başka metinlere başlangıç veya kapanış olarak başka başka karakterlerin/hayatların dünyasında veya okurun imgeleminde ya yaşamaya devam ederler ya da ölürlür. Aslında başlangıcı da bitiş de bir bakıma sonsuz başlangıçlara ve sonsuz sonlara götürecek olan da önce metnin kendisi sonra da okur /eleştirmedir. Estetik bir nesneye dönüşen anlatının söyleyeceği çok şey olduğu gibi, anlatıyı anlatacak olan eleştirmenin de anlatacağı çok şey olacaktır. Susan karakterler, duraklamalar, susuşlar, yarım bırakılmış sözcükler, tüm susuşlar veya duraklayışlar sessizlik içinde büyük bir çılgıktır. Anlatının susmadığı yerde eleştirmenin susması da beklenemez. O nedenle anlatan kadar eleştirmen de anlatacaktır. Belki de daha acımasız ve sert olacaktır eleştirmeninki, veyahut tam tersi.

¹ Prof. Dr., Çağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı AD. elmassahin@cag.edu.tr
ORCID iD: 0000-0002-8509-1882

Geçmiş, anı ve çağ ve çağı yeniden yeniden okumak, metnin ve çağ(lar)ın anlaşılabilirliğini çağının anlaşılabilirliğini göstermek için eleştiri, metindeki simgelere odaklanmalı, anlamı metnin dışında aramamalı, arasa da, metinle ürettiği anlamın geçerliliğini dikkate almalı. Gösteren ve gösterilen eğer derin bir kuytuda saklı inciler gibiyse, her okumada farklı algılar doğurabilecektir bunu da unutmamak gerek, bir gün bir başka eleştirmen / okur kim bilir neler bulacak, nasıl yorumlayacaktır anlatıyı. Her anlatı üzerine anlatı bir başka anlatıyı da doğuracaktır mutlaka. Doğurmalıdır da, edebiyatta mutlak, kesin bir doğru yoktur çünkü ortada metinler, sözcükler yani estetik bir nesne varsa, ona farklı bir pencereden bakacak bir özne ve söyleyeceği sözler mutlaka vardır.

KAYNAKLAR

- Barthes, R. (2007). *Criticism and Truth*. Great Britain: The Athlone Press, Fransızcadan İngilizceye Çev. Katrine Pilcher Keuneman.
- Beckett, S. (1952). *En attendant Godot*. Paris : Les Éditions de Minuit.
- Beckett, S. (1957). *Fin de Partie*. Les éditions de Minuit.
- Beckett, S. (1958). *Endgame*. New York: Grove Press.
- Dickens, C. (1983). *A Tale of Two Cities*. London and Melbourne: J. M. Dente Sons Ltd.
- Eliot, T. S. (1922). *The Waste Land*. New York : Boni and Liveright.
- Erbil, L. (1988). *Hallaç*. İstanbul: Can Yayınları.
- Gontarski, S. E. (2018). *Revisioning Beckett*. New York: Bloomsbury Publishing.
- Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil)*. (2020). İstanbul, Korea: The Bible Society in Turkey (Kitab-ı Mukaddes Şirketi) & The Translation Trust / Yen i Yaşam Yayınları.
- Milton, J. (1884). *Paradise Lost*. New York : John B. Alden .
- Tanpınar, A. H. (2014). *Bütün Şiirleri*. Haz. İnci Enginün, 14. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.